

EaPGREEN

Partnership for Environment and Growth

This project is
funded by the EU

Інвентаризація енергетичних субсидій в країнах Східного партнерства ЄС: Україна

Інвентаризація енергетичних субсидій в країнах Східного партнерства ЄС:

Україна

Зміст

Тези	2
Абревіатури та скорочення.....	3
1. Вступ.....	5
2. Макроекономічна ситуація та огляд енергетичного сектору	7
3. Національне визначення та огляд енергетичних субсидій	16
4. Державна підтримка викопних палив.....	18
4.1. Оцінки субсидій для кінцевих споживачів згідно методу цінової різниці	18
4.2. Інвентаризація заходів державної підтримки викопних палив згідно методу «знизу-вгору»	20
4.2.1. Огляд оцінок заходів державної підтримки згідно методу «знизу-вгору»	20
4.2.2. Заходи державної підтримки у газовому секторі	22
4.2.3. Заходи державної підтримки в секторі електроенергетики.....	27
4.2.4. Заходи державної підтримки у вугільному секторі.....	29
4.2.5. Цільові субсидії малозабезпеченим домогосподарствам	33
5. Державна підтримка заходів з енергоефективності	35
6. Державна підтримка виробників електроенергії з відновлюваних джерел енергії.....	36
7. Висновки та подальші кроки	38
Джерела літератури	40
Додаток 1. Методологічні підходи, використані для оцінки ключових енергетичних субсидій в Україні	46
Додаток 2. Збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України».....	47
Додаток 3. Вимога до вітчизняних газодобувних компаній продавати газ на потреби домогосподарств за регульованим тарифом	48
Додаток 4. Компенсація збитків постачальникам комунальних послуг	49
Додаток 5. Державна підтримка вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної продукції.....	50
Додаток 6. Державна підтримка реструктуризації вугільної та торф'яної промисловості.....	51
Додаток 7. Цільові субсидії для малозабезпечених домогосподарств	52
Додаток 8. Цільові субсидії для малозабезпечених домогосподарств	53
Додаток 9. Перехресне субсидування в секторі електроенергетики	54
Додаток 10. Стимулюючий тариф для виробників електроенергії з ВДЕ	55

Тези

- Детальна інвентаризація всіх енергетичних субсидій в Україні за підходом «знизу-вгору» («bottom-up») свідчить про те, що державна підтримка як виробництва, так і споживання викопних палив сягнула 202,8 млрд грн (17 млрд дол. США) у 2014 р. Однак комплекс заходів, здійснених українським урядом, дозволив скоротити енергетичні субсидії до 153,2 млрд грн (7 млрд дол. США) у 2015 р. У 2016 р. загальна кількість субсидій має знизитися ще більше у зв'язку зі скасуванням деяких заходів державної підтримки
- Тарифи на електроенергію, газ та тепло для домогосподарств тримали замороженими протягом років, незважаючи на зростання цін на світовому ринку та, відповідно, виробничих витрат постачальників енергоресурсів та комунальних послуг. У зв'язку з цим уряд був змушений винайти безліч механізмів державної підтримки задля компенсації збитків постачальникам комунальних послуг безпосередньо через прямі трансферти з бюджету чи непрямі заходи.
- Перехресне субсидування споживання електроенергії пільговими категоріями споживачів (у першу чергу, домогосподарствами) за рахунок промисловості, залізничного транспорту та державних інституцій є значним. Загальний обсяг перехресного субсидування зріс більш ніж у вісім разів з 5,4 млрд грн (1 млрд дол. США) у 2006 р. до 43,8 млрд грн (2 млрд дол. США) у 2015 р.
- Субсидування збиткових державних шахт традиційно було значним тягарем для бюджету. Хоча загальна кількість державних шахт скоротилася, а виробництво вугілля суттєво впало з 2005 року, обсяг державних видатків на сектор зростав з року в рік. У 2015 р. субсидування значно скоротилося до 2 млрд грн (0,09 млрд дол. США) оскільки більшість неприбуткових шахт на Донбасі наразі знаходяться на територіях, непідконтрольних українському уряду.
- Цільові субсидії для вразливих верств населення надаються від початку 1990-их. Оскільки тарифи на комунальні послуги від початку 2015 року значно зросли, обсяг коштів, наданих на цільові субсидії малозабезпеченим домогосподарствам зріс у декілька разів - до 19,1 млрд грн (0,88 млрд дол. США) і очікується подальше зростання цих видатків до 41,5 млрд грн (1,7 млрд дол. США) у 2016.
- На протигагу субсидуванню викопних палив, державна підтримка заходів з енергоефективності та виробників електроенергії з відновлюваних джерел (ВДЕ) дотепер була досить обмеженою. Однак, державну цільову програму з енергоефективності було значно посилено в 2015 р. Програмою передбачено надання пільгових кредитів домогосподарствам та ОСББ для реалізації заходів з утеплення будівель.
- «Зелений» тариф для виробників електроенергії з відновлюваних джерел (ВДЕ) є головним інструментом державної політики зі стимулювання розвитку сектору ВДЕ. Оскільки сектор ВДЕ розвивався досить стрімко, обсяг державної підтримки за рахунок «зеленого» тарифу зріс з 1,7 млрд грн (218 млн дол. США) у 2009 р. до 6.1 млрд грн (278 млн дол. США) у 2015 р. Крім того, виробники енергії з ВДЕ також отримували певні податкові пільги.
- Український уряд нещодавно доклав значних зусиль задля реформування субсидій на викопні палива, що дозволило скоротити дефіцит бюджету. Водночас, отримані заощадження частково спрямували на цільові субсидії для малозабезпечених груп та програму з енергоефективності у житловому секторі.

Абревіатури та скорочення

ВВП	Валовий внутрішній продукт
ВДЕ	Відновлювані джерела енергії
Грн	Українська гривня
Дол. США	Долар США
Дпр	До попереднього року
ЄЕК ООН	Європейська економічна комісія Організації Об'єднаних Націй
ЄС	Європейський Союз
ЗКС	Загальне кінцеве споживання
ЗЗЛГ	Землекористування, зміни у землекористуванні та лісове господарство
ЗППП	Загальне постачання первинної енергії
МВФ	Міжнародний валютний фонд
НАК	Національна акціонерна компанія
НКРЕКП	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг
ОВДП	Облігації внутрішньої державної позики
ОРЕ	Оптовий ринок електроенергії
ПГ	Парникові гази
ПДВ	Податок на додану вартість
РКЗК ООН	Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй зі зміни клімату
СОТ	Світова організація торгівлі
ТЕС	Теплоелектростанція
ТЕЦ	Теплоелектроцентрально
ТКЕ	Теплокомуненерго
Угода СКЗ	Угода про субсидії та компенсаційні заходи
ЮНІДО	Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку
EaP	EU Eastern Partnership (Східне партнерство ЄС)
EaP GREEN	EU «Greening Economies in the Eastern Neighbourhood» Project (Проект ЄС «Екологізація економік у країнах Східного партнерства»)
EFF	Extended Fund Facility (Програма розширеного фінансування МВФ)

GSI/IISD	Global Subsidies Initiative of the International Institute for Sustainable Development (Глобальна ініціатива з субсидій Міжнародного інституту сталого розвитку)
INDC	Intended Nationally Determined Contribution (Очікуваний національно-визначений внесок)

Одиниці вимірювання

Гкал	Гігакалорія
кВ	Кіловольт
МВт год	Мегават-година
Млн	Мільйон
Млн т н.е.	Мільйон тон нафтового еквіваленту
Млн т CO ₂	Мільйон тон CO ₂
млрд	Мільярд
ПДж	Петаджоуль
ТВт год	Терават-година
Т н.е.	Тон нафтового еквіваленту
Тис.	Тисяча

Енергетичні субсидії в Україні

Підготовлено Юлією Огаренко (GSI / IISD), редакція Іветти Герасімчук (GSI / IISD)

Серед усіх країн Східного партнерства Україна вирізняється значним обсягом енергетичних субсидій та, водночас, активною програмою їх реформування. Реформа є предметом діяльності багатьох урядових інституцій та обговорення із зацікавленими сторонами. Це дослідження ґрунтується на широкому переліку джерел у публічному доступі. У роботі проаналізовано контекст, поточний стан справ та механізми складних енергетичних субсидій в Україні.

1. Вступ

Уряди країн світу довгий час покладалися на енергетичні субсидії для досягнення цілей розвитку або вирішення так званих «провалів ринку». Найбільш поширеним аргументом для впровадження енергетичних субсидій є те, що вони необхідні для досягнення важливих цілей розвитку, як то: розвиток сільських територій та промислового виробництва, поліпшення доступу до енергоресурсів, забезпечення енергетичної безпеки та незалежності, а також подолання бідності. Однак, на додачу до примарних переваг, енергетичні субсидії часто створюють значний тягар для державного бюджету та, водночас, стримують потенціал зростання та стимулюють марнотратне споживання енергії.

Дослідження різних науковців свідчать про те, що енергетичні субсидії мають тенденцію непропорційно накопичуватися серед багатих і найвпливовіших членів суспільства, тим самим збільшуючи прибуток для пов'язаних з ними інвесторів або галузей. Стимулювання використання викопних палив замість більш чистих альтернатив призводить до зростання викидів парникових газів. Емпіричні дослідження свідчать про те, що скасування енергетичних субсидій, які сприяють марнотратному споживанню енергії, може призвести до значних скорочень викидів, а також матиме значні екологічні, економічні та соціальні вигоди.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) зініціювала проведення регіонального дослідження енергетичних субсидій у країнах Східного партнерства ЄС, щоб підвищити поінформованість урядів цих країн про існуючі механізми енергетичних субсидій, а також економічні, соціальні та екологічні наслідки субсидування викопних палив. Це дослідження має на меті надати першу комплексну оцінку енергетичних субсидій у регіоні, що має підвищити прозорість державної підтримки, а також забезпечити міцне аналітичне підґрунтя задля здійснення реформування енергетичних субсидій у цих країнах.

Дослідження охоплює Україну, а також Азербайджан, Білорусь, Вірменію, Грузію та Молдову. У дослідженні використано методологію ОЕСР, яка застосовується для оцінки державної підтримки виробництва та споживання викопних палив у 35 країнах ОЕСР, а також деяких великих країнах, що розвиваються, G20 (Бразилія, Китай, Індія, Індонезія, Російська Федерація та Південна Африка).

Аналіз, представлений у цьому дослідженні, охоплює субсидії для споживачів та виробників вугілля, природного газу, а також електроенергії та тепла з викопних палив. Крім того, розглянуто субсидії для виробників електроенергії з відновлюваних джерел та впровадження енергоефективних заходів. Аналіз ґрунтується на різноманітних загальнодоступних джерелах і підсумовує контекст, поточний стан, а також складні і постійно змінні механізми функціонування енергетичних субсидій в Україні.

Важливо зазначити, що дані та інформація, використані в цьому дослідженні, є актуальними станом на кінець 2015 року, якщо не зазначено інше.

Перший проект цього дослідження обговорювався на круглому столі, який відбувся 25 квітня 2016 року в Києві. Круглий стіл був організований Комітетом Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки. У круглому столі взяли участь народні депутати та представники Міністерства енергетики та вугільної промисловості, Міністерства фінансів, Міністерства економічного розвитку та торгівлі, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерства соціальної політики, Кабінету Міністрів, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження, НАЕК «Енергоатом». У круглому столі також взяли участь інституції, які активно працюють на енергетичному ринку України: НАК «Нафтогаз України» (найбільша державна вертикально інтегрована енергетична компанія України), ДТЕК (найбільша в Україні приватна вертикально-інтегрована енергетична компанія), Європейсько-Українське енергетичне агентство. Крім того, у круглому столі також взяли участь представники різних міжнародних організацій, таких як Представництво Європейського Союзу в Україні, Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ) та ЮНІДО. Круглий стіл також відвідали експерти з НУО, академічної громади та науково-дослідних установ та консалтингових організацій у галузі енергетики.

Автори висловлюють подяку співробітникам Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки, зокрема, Олександр Домбровському (народний депутат України, в.о. голови Комітету), Олексію Рябчину (народний депутат України, Голова Підкомітету з питань енергозбереження та енергоефективності Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки) та Олені Баїда (помічник-консультант народного депутата України) за підтримку цієї роботи.

Особлива подяка колегам з НАК «Нафтогаз України» за їх відкритість, надання даних та інформації та за конструктивні коментарі до проекту звіту. Ми особливо вдячні Сергію Коновцю (заступник голови правління), Юрію Войтовичу (начальник Департаменту енергоефективності) та Олексію Хабатюку (заступник начальника Департаменту енергоефективності), які працювали з командою ОЕСР у цьому проекті.

Ларс Лунден та Мартін Яер, старші наукові співробітники Sigr Group надали значну методологічну підтримку щодо застосуванні підходу цінової різниці для оцінки енергетичних субсидій в кожній з країн. Ми високо цінуємо їх інтелектуальний внесок. Автори також хотіли б подякувати Олександрі Бетлій (провідний науковий співробітник Інституту економічних досліджень та політичних консультацій України) та Анні Вільде (координатор проектів Швейцарського бюро співробітництва в Україні) за їх цінні коментарі та внесок до цього дослідження. Наостанок, знання та поради колег з ОЕСР, Рональда Стінбліка та Жеана Соважа (обидва з Директорату з торгівлі та сільського господарства ОЕСР) були вельми корисними для цієї роботи, і ми цінуємо їх постійну підтримку під час підготовки цього аналізу.

Це дослідження підготовлено в рамках проекту «Екологізація економік у країнах Східного партнерства» (EaP-GREEN), що фінансується Європейською Комісією та координується з урядами країн Східного партнерства. EaP-GREEN впроваджується спільно з партнерами ООН: СЕК ООН,

ЮНЕП і ПРООН. Дослідження для цього звіту було здійснено Глобальною ініціативою з субсидій (GSI) Міжнародного інституту сталого розвитку (IISD) під керівництвом ОЕСР.

2. Макроекономічна ситуація та огляд енергетичного сектору

Україна пережила значні політичні та економічні трансформації, відколи отримала незалежність у 1991 році. Одразу після останніх політичних подій у 2014 році Уряд України розпочав працювати над програмою реформ, яку, головним чином, було сфокусовано на дерегуляції, децентралізації, демонополізації та приватизації державних підприємств, а також енергетичному секторі та реформі фінансового ринку.

Після розпаду Радянського Союзу економіка України зіткнулася із гострою кризою. У 1990-ті роки ВВП України скорочувався, у 1994 році, зокрема, він впав аж на 22% (до попереднього року). Економіка почала відновлюватися у 2000 році, з найвищим річним зростанням ВВП на 12%, зафіксованим у 2004 році, але знову постраждала від світової економічної кризи у 2009 році (-15% падіння ВВП), і досі не змогла повністю відновитися (World Bank, 2015). Україна наразі переживає багатовимірну кризу через військовий конфлікт на Сході країни. Проте, чотирирічна програма розширеного фінансування (EFF) в обсязі USD 17,5 млрд дол. США, надана Міжнародним валютним фондом (МВФ), прискорила довгоочікувані макроекономічні реформи, що призвело до певної стабілізації у 2015 році та прогнозу повільного відновлення зі зростанням ВВП у 1,6% у 2016 та 3,3% для 2017 (IER, 2016).

Таблиця 1. Ключові макроекономічні індикатори

	Міжнародна статистика		Національна статистика	
Населення	(млн, грудень, 2015)	45,2	(млн, грудень, 2015)	42,8
ВВП	(2015 млрд дол. США)	90,6	(2015 млрд грн)	1 979,5
ВВП на душу населення	(2015 дол. США)	2115	(2015 грн)	46201
Зростання ВВП	(2015 дпр %)	- 9,9%	(2015 дпр %)	- 9,9%
Виробництво енергії	(млн т н.е. 2013)	85,93	(млн т н.е. 2014)	76,93
Чистий імпорт енергоресурсів	(млн т н.е. 2013)	31,68	(млн т н.е. 2014)	27,47
ЗПРЕ	(млн т н.е. 2013)	116,14	(млн т н.е. 2014)	105,68
ЗПРЕ на душу населення	(т н.е. 2013)	2,55	(т н.е. 2014)	2,47
Споживання електроенергії	(ТВт год 2013)	163,77		
Споживання електроенергії на душу населення	(МВт год /люд. 2013)	3,64		
Викиди CO₂*	(млн т CO ₂ 2013)	265,05		
CO₂ на душу населення	(т CO ₂ 2013)	6,6		
Загальний обсяг викидів ПГ			(млн т CO ₂ -екв. за винятком 333ЛГ, 2014)	385,9

Джерело: підготовлено авторами на основі (IEA, 2016), World Bank (2016), Державна служба статистики України (2016а), Міністерство екології та природних ресурсів України (2016).

Примітка: * Викиди CO₂ лише від спалювання палива.

Таблиця 2. Середньозважений обмінний курс

	2012	2013	2014	2015	2016 (липень)
Середньозважений обмінний курс дол. США/грн	8,0	8,0	11,9	21,8	24,8

Джерело: Національний банк України (2016).

Після приєднання до Договору про заснування Енергетичного співтовариства і підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС український уряд взяв численні зобов'язання щодо лібералізації енергетичного ринку протягом наступних кількох років, зокрема, тарифної реформи. Ці зобов'язання також відображено у Коаліційній Угоді (Верховна Рада України, 2014), підписаній п'ятьма політичними силами та у Плані пріоритетних дій Уряду на 2016 рік (Розпорядження Кабінету Міністрів № 418-р, 2016). Вирішення конфлікту на Сході та ефективність анонсованих реформ визначатимуть економічне майбутнє України.

Пропозиція енергії

Загальне постачання первинної енергії (ЗППЕ) скоротилося на 46% за період з 1990 по 1998 роки (див. Рис. 1). ЗППЕ незначно зросло лише у 2003 році і відтоді продовжило скорочуватися у зв'язку із реструктуризацією економіки, тобто, значним скороченням переробних секторів та зростанням частки послуг. У 2013 році, ЗППЕ сягнуло 116 млн т н.е., що все одно на 14% нижче рівня 2008 року (див. Рис. 1). Внутрішнє виробництво забезпечувало 74% ЗППЕ і найбільша частка належала вугіллю (40,7 млн т н.е.), атомній енергетиці (21,8 млн т н.е.), природному газу (16 млн т н.е.). Роль інших джерел енергії є досить незначною (сира нафта – 3,2 млн т н.е., біопалива – 1,9 млн т н.е., гідроенергетика – 1,2 млн т н.е.) (IEA, 2016).

Рис. 1 Загальне постачання первинної енергії 1990-2013

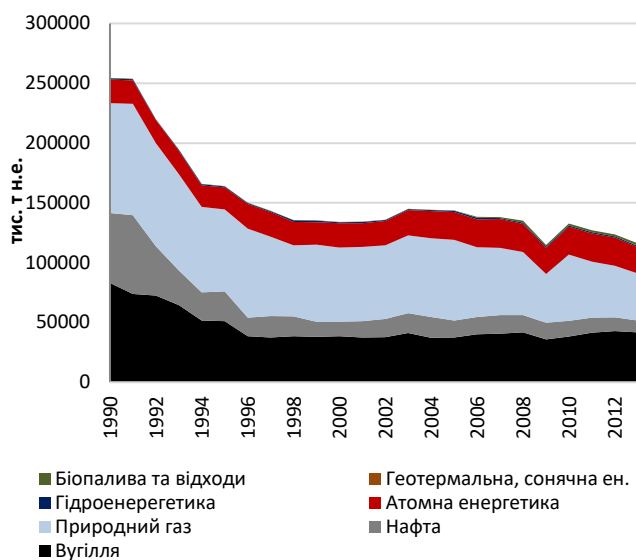
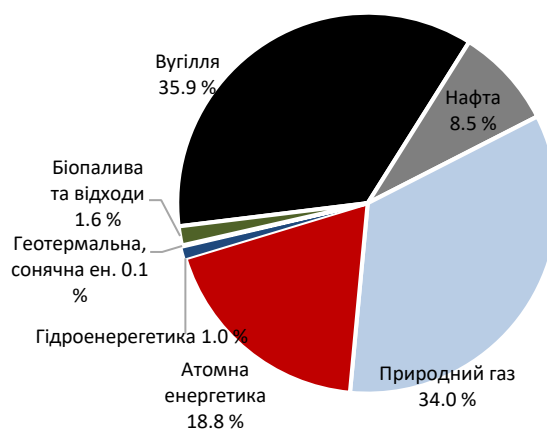

Рис. 2. Загальне постачання первинної енергії за видом палива у 2013 р.

Джерело: підготовлено авторами на основі (IEA, 2016).

Як вказано на Рис. 1, вугілля та природний газ традиційно належали до основних джерел ЗППЕ, кожне з яких складало більше третини пропозиції у 1990 році. Частка природного газу зросла до

50% у 1996, у той час як вугілля впала до 26%. Станом на 2013, на природний газ та вугілля припадає по 34% та 36% енергетичного балансу України, відповідно (див. Рис. 2). Однак, виробництво і постачання вугілля, найбільш важливого внутрішнього джерела енергії для забезпечення внутрішнього попиту, скоротилося на 22,4% у 2014 році (64,9 млн т) через військові дії на Донбасі, де розташовані основні вугільні родовища (IEA, 2015). Внесок атомної енергетики в ЗППЕ поступово збільшився з 8% у 1990-х роках до 19% у 2013 році, а частка нафти і нафтопродуктів скоротилася з 23% до 8% за той самий період. Внесок біопалива та інших відновлюваних джерел енергії незначно збільшився, але, відповідно до наявних статистичних даних, все ще є вкрай низьким.

У 2013 році загальне виробництво електроенергії було на рівні 194 ТВт год, що становить 65% від рівня 1990 року, хоча є певна тенденція до його зростання у зв'язку зі збільшенням генерації на атомних і вугільних електростанціях (див. Рис. 3). Атомна енергетика становить 43% від загального обсягу виробництва електроенергії в Україні, в той час як частка вугільної генерації є на 42% нижчою (див. Рис. 4). Частка гідроенергетики в основному залишається практично незмінною за останні десять років, а внесок інших поновлюваних джерел енергії є незначним.

Рис. 3. Генерація електроенергії за джерелом у 1990-2013 рр.

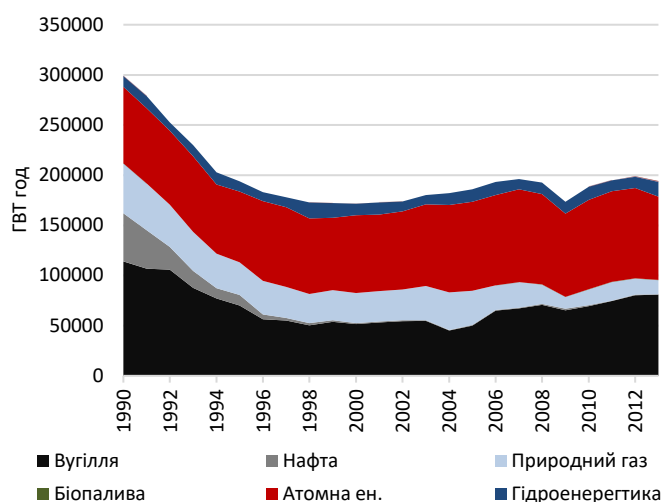
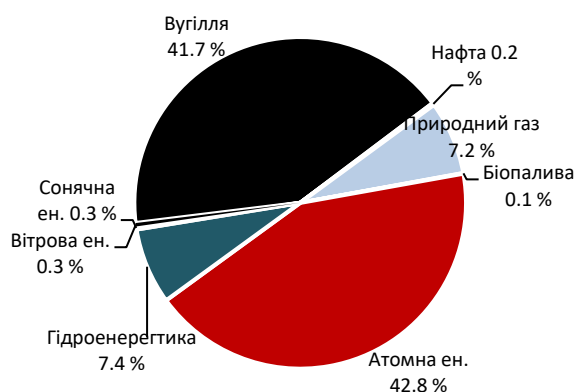

Рис. 4. Генерація електроенергії в ГВт год за типом палива у 2013 р.

Джерело: підготовлено авторами на основі (IEA, 2016).

Мережа централізованого тепlopостачання в Україні є добре розвинуеною і охоплює більше 40% домогосподарств (Energy Charter Secretariat, 2013). У 2013 році виробництво теплової енергії було на рівні 586,2 ПДж, або 66% нижче рівня 1990 року. Природний газ є основним видом палива для виробництва тепла, що становить понад 70%, частка вугілля складає близько 22%, а 1,9% забезпечується біопаливом. Хоча в абсолютному вираженні використання газу для виробництва теплової енергії скоротилося на 70% до 427 ПДж з 1990 року, його частка залишалася відносно стабільною (IEA, 2016). У останні роки Уряд України запровадив ряд ініціатив для стимулювання виробництва тепла з твердої біомаси (IEA, 2015a).

Україна є нетто-імпортером енергоносіїв, але частка імпорту в ЗППЕ у 2013 році значно знизилася, з 43,6% у 2002 році до 27,34%, і продовжує падати у зв'язку зі скороченням споживання, викликаного економічною кризою. У 2013 році Україна імпортувала 27,5 млрд м³ газу (на 15% менше, ніж в 2012 році), 92% з яких із Російської Федерації, в той час як решту було придбано у Німеччини, Угорщини, Австрії та Польщі. Однак, зростаюче використання реверсного імпорту значно змінило ситуацію: у 2014 році Україна імпортувала 5,1 млрд м³ (26%) природного газу з

Європейського Союзу, в той час як імпорту з Російської Федерації скоротився до 14,3 млрд м³ (74%) (IEA, 2015a). У 2015 імпорту газу було диверсифіковано ще більше. Понад 10 європейських компаній забезпечили 10,3 млрд м³, тоді як імпорту з Російської Федерації знизився до 6,1 млрд м³ (Нафтогаз, 2016a). У 2013 році імпорту нафти був на рівні 0,8 млн т н.е. (50% нижче рівня 2012 року), при цьому Російська Федерація (67%) і Казахстан (33%) були основними країнами-постачальниками. Водночас, імпорту нафтопродуктів збільшився в п'ять разів у порівнянні з 2002 роком. Нафтопродукти, головним чином, постачаються з республіки Білорусь (36%) та Російської Федерації (31,2%), а решта надходить з європейських та центрально-азійських країн (IEA, 2015a).

Незважаючи на те, що вітчизняне виробництво вугілля є значним, оскільки Україна є добре забезпеченою цим ресурсом, вона також є нетто-імпортером вугілля. У 2013 році 10,1 млн т н.е. кам'яного вугілля було імпортовано, здебільшого, з Російської Федерації (70,2%) та США (22,4%). Військові дії на Сході України призвели до подальшого зростання імпорту вугілля, оскільки видобуте вугілля не може бути перевезене з Донбасу до електростанцій в інших регіонах України (IEA, 2015a).

Попит на енергію

У 2013 році загальне кінцеве споживання (ЗКС) енергії було на рівні 70,1 млн т н. е., лівову частку якого становили енерговитрати в промисловості (31,2%), тоді як на домогосподарства припадає понад 33,4% ЗКС. На відміну від зниження попиту на енергоносії з боку промисловості та житлового сектору протягом останніх десяти років, споживання енергії у транспортному і комерційних секторах збільшилося, і становить 16,9%, і 8,2% від ЗКС, відповідно, у 2013 році (IEA, 2016). Річна потреба в тепловій енергії коливається в межах 130 - 140 млн Гкал/рік. Слід зазначити, що споживання газу знизилося до історичного мінімуму у 42,4 млрд м³ у 2014 році (7,8% нижче 2013 року), що пояснюється зниженням попиту через економічну кризу, політику заміщення газу і втрати контролю над Кримом і територією на Сході України, на якій відбуваються військові дії (IEA, 2015a).

Структура енергосектору та власність

В енергетичному секторі України відбулося декілька етапів реформування і приватизації з 1990 року. Сектор електроенергетики складається з відокремленого виробництва і оптового ринку, тоді як систему передачі об'єднано з розподілом та роздрібним ринком. Оптовий ринок електроенергії (ОРЕ), створений у 1996 році, знаходиться в управлінні державної компанії Енергоринок відповідно до моделі єдиного покупця. Всі учасники ринку мають входити до ОРЕ, у якому до кінця 2014 року їх було понад 370. Об'єднана енергетична система України, включно з магістральними та міждержавними мережами, є у власності та у підпорядкуванні державній компанії Укренерго (Українська національна енергетична компанія). Більшість теплоелектростанцій повністю або частково є у приватній власності, а найбільша частка ринку контролюється приватною компанією ДТЕК. Регіональні компанії з розподілу та роздрібного постачання (обленерго) було створено в кожному адміністративному регіоні у 1995 році й відтоді відбулося декілька хвиль їх приватизації (IEA, 2015a).

Україна має більш ніж 8000 компаній-виробників тепла. Близько 22% усього тепла забезпечується підприємствами комбінованого виробництва електроенергії й тепла (ТЕЦ), у той час як теплостанціями – 60%. Національна акціонерна компанія (НАК) «Нафтогаз України» має акції як великих, так і малих ТЕЦ. Останні часто контролюються обленерго або промисловими підприємствами. Існує також близько 900 місцевих теплопостачальних компаній (теплокомуненерго - ТКЕ), які належать та управляються місцевими органами влади. ТКЕ

експлуатують свої власні теплові установки та районні тепломережі і відповідають за подачу тепла кінцевим споживачам (IEA, 2012).

Видобуток нафти і газу здійснюється державною компанією НАК «Надра України», яку було створено у 2000 році шляхом злиття тринадцяти геологічних і спеціалізованих підприємств гірничовидобувної галузі (IEA, 2012). НАК «Нафтогаз України» є найбільшою державною вертикально інтегрованою компанією, яка здійснює повний цикл операцій від розвідки і розробки родовищ нафти і газу до переробки і постачання природного газу і скрапленого природного газу для споживачів. На компанію та її дочірні підприємства припадає понад 90% видобутку нафти і газу в Україні (Нафтогаз, 2015a). Компанія знаходиться у підпорядкуванні Міністерства економічного розвитку і торгівлі. В Україні також працює низка приватних нафтових і газових компаній, але їхня частка в загальному обсязі виробництва у 2013 р. складала менше 10% (IEA, 2015a).

Видобуток вугілля здійснюється на близько 300 шахтах. Прибуткові шахти було приватизовано (головним чином, ДТЕК), у той час як неприбуткові залишаються в державній власності і значною мірою залежать від державних субсидій. Найбільші родовища вугілля розташовані на Донбасі, частина якого значно постраждала від військових дій, що, в свою чергу, перешкоджає виробництву та постачанню вугілля (IEA, 2015a). У 2013 році 53 приватних шахти (39,3% від загальної кількості) видобули 60,2 млн т вугілля з 84,3 млн т вироблених в Україні за відповідний рік. Частка кам'яного енергетичного вугілля склала 68,9% (43,6 млн т) від товарної вугільної продукції, а коксівне вугілля становило 31% на 2013 рік (НІСД, 2014) .

Управління енергетичним сектором

Низку урядових установ задіяно у регулюванні енергетичного ринку. Міністерство енергетики та вугільної промисловості несе відповідальність за встановлення загальної політики і координації в рамках уряду. Воно також відповідає за регулювання нафтопереробного сектору та встановлення цінового коридору на роздрібний продаж нафтопродуктів. Встановлення цін поза межами коридору може привернути увагу Антимонопольного комітету або державних податкових органів, але цей підхід не є обмежуючим і ціни визначає ринок (IEA, 2015a).

У 2014 році Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), замінила дві попередні комісії, які виконували ці функції. До сфери відповідальності нової комісії належить нагляд за ринком природного газу та електроенергії, а також сектором централізованого теплопостачання та інших комунальних послуг. Комісія є підзвітною Верховній Раді та підпорядкованою Президентові України.

Політика ціноутворення в енергетичному секторі

Природний газ

До нещодавня політика ціноутворення в газовому секторі характеризувалася диференціацією постачальників газу і тарифів залежно від походження газу, тобто від того, чи є він вітчизняного виробництва чи імпортований. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів № 1729 від 27 грудня 2001 року (зі змінами), вітчизняний газ постачався для потреб населення, тоді як всі інші споживачі забезпечувалися імпортованим. Цю постанову було скасовано 16 липня 2016 року.

До 1 жовтня 2015, ціни на природний газ для всіх груп споживачів, а також на його транспортування, розподіл, зберігання і постачання підлягали державному регулюванню згідно процедур, визначених НКРЕКП (Постанова № 466, 2011). Ціни для кінцевих споживачів покривали середньозважену ціну на газ як товару (придбаного у державних вітчизняних виробників), операційні витрати, спеціальну надбавку, тарифи на транспортування та постачання і ПДВ.

Граничні ціни для промислових споживачів і державних установ визначалися на основі цін на імпортований газ і витрат Нафтогазу, а також регулярно переглядалися (НКРЕКП, 2015б).

Процедури тарифоутворення було значно змінено з набуттям чинності Закону № 329-VIII “Про ринок газу” з 1 жовтня 2015 року (Верховна Рада України, 2015б). З одного боку, Закон передбачає державне регулювання монопольних ринків (транспортування, розподіл, зберігання, послуги установки терміналів скрапленого природного газу) і, з іншого боку, розвиток добросовісної конкуренції на товарному ринку природного газу. У зв'язку з цим передбачається лібералізація цін на оптовому та роздрібному ринках газу (за винятком випадків, коли Кабінет Міністрів покладає на учасників ринку газу особливу відповідальність) і вільний вибір постачальників газу.

У перехідний період з 1 жовтня до 30 квітня 2016, ціни на газ для домогосподарств та теплопостачальних компаній, що забезпечують тепло для населення, визначаються Кабінетом Міністрів (Постанова № 758, 2015а) «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів...». Ціни на газ для промислових та інших споживачів, які не охоплені вищезгаданою постановою, визначаються і встановлюються гравцями ринку газу самостійно.

Протягом багатьох років, ціни на газ для побутових споживачів були значно нижчими за ціни для промислових, однак останні зміни тарифів дещо зменшили цей розрив. У квітні 2015 року НКРЕКП підвищила тарифи на газ для населення приблизно втричі та диференціювала їх залежно від обсягів споживання і періоду року (Постанова НКРЕКП № 583, 2015). Тарифи на газ для підприємств теплопостачання також було значно збільшено - в квітні 2015 року в 2,3 рази до 2 994 грн/тис. м³ (Постанова НКРЕКП № 584, 2015в).

Кабінет Міністрів затвердив 27 квітня 2017 зміни до постанови № 758 від 1 жовтня 2015, які фактично встановлюють ціну на газ для домогосподарств на ринковому рівні (на основі імпортного паритету). З 1 травня 2016 року оптову ціну на газ встановлено на рівні 4942 грн за 1000 м³, що включає прогнозовану ціну на німецькому газовому торговому майданчику NCG (за даними Platt's European Gas Daily) і транспортні витрати до кордону України. Наразі це ціна на газ, що постачається НАК «Нафтогаз України» для установок з виробництва тепла та гарячої води (без урахування ПДВ, тарифів на транспортування та розподіл). Граничний рівень роздрібних цін встановлюється на рівні 6879 грн (246 євро) за 1000 м³, що розраховується на основі оптової ціни, середньозважених транспортних витрат всередині країни та тарифах на розподіл, а також включає торговельну маржу постачальника. Крім того, оптова ціна на газ для вітчизняних виробників (50% акцій у державній власності) була також збільшена втричі до ринкового рівня ринку у 4849 грн (173 євро) за 1000 м³ станом на 1 травня 2016 року. Варто зазначити, що 50% ціни на газ для вітчизняних виробників буде повернуто до бюджету у вигляді ренти і буде використано для соціальної підтримки вразливих груп. Це рішення також допоможе стимулювати інвестиції та збільшити внутрішній видобуток газу на 30% до 2020 року (Міністерство економічного розвитку та торгівлі, 2016).

Тепло

Тарифи на опалення та гаряче водопостачання, а також інші комунальні послуги, встановлюються НКРЕКП і місцевими органами влади відповідно до процедур, визначених у Постановах НКРЕКП № 377 (2016) та № 528 (2016). Підприємства теплокомуненерго (ТКЕ) підраховують свої витрати і надають свої оцінки на затвердження НКРЕКП. Ціни для кінцевих користувачів залежать від структури витрат (включно з основним видом палива) конкретної теплопостачальної компанії і варіюються від регіону до регіону. Як було зазначено вище, до нещодавня ТКЕ закуповували природний газ у Нафтогазу за цінами нижче ринкових для потреб теплопостачання населення. Інші споживачі, такі як державні установи та промисловість, сплачували за газ за набагато вищими тарифами на основі імпортової ціни газу. Підвищення цін на газ для ТКЕ у квітні 2015 року призвело

до збільшення тарифів на теплову енергію для населення на 67%. Подальший перегляд цін на газ для ТКЕ до ринкових рівнів призвів до зростання цін на тепло на 75-90% в залежності від палива, що використовується виробниками тепла (вугільна генерація є дешевшою).

Хоча тарифи мають покривати амортизацію, витрати на ремонт та вдосконалення основних засобів і передбачають отримання незначного прибутку, вони були надто низькими протягом десятиліть, що унеможливило накопичення достатнього обсягу коштів для модернізації та реконструкції тепломережі. Згідно дослідження Світового банку (2012), витрати на амортизацію становлять близько 3% від загальної суми витрат ТКЕ, що в 5-8 разів нижче, ніж потрібно для забезпечення оптимальної якості послуг. У результаті, основні фонди централізованого теплопостачання часто експлуатуються на межі або після завершення проектних термінів їх служби, що створює серйозні ризики колапсу системи та збоїв у теплопостачанні. Тривожним прикладом був колапс системи в Алчевську посеред зими у 2006 році, коли довелося евакуювати людей з міста.

Більшість домогосподарств ще досі не мають встановлених будинкових лічильників тепла. За оцінками (Шлапак М., 2015), домогосподарства без лічильників платять в середньому на 30% більше (насправді за послуги, які вони не споживають), ніж домогосподарства зі встановленими лічильниками.

Електроенергія

Оптові тарифи на електроенергію для виробників, які продають її на ОРЕ (зокрема, АЕС, великі ГЕС, ТЕЦ та генерація на основі ВДЕ), встановлюються НКРЕКП на основі методології «витрати – плюс», тоді як оптова ціна для теплових електростанцій визначається щодня на конкурентній основі на оптовому ринку (виробники подають заявки оператору ринку, але НКРЕКП може встановити обмеження на певні цінові компоненти, наприклад, на вартість палива).

Оптова ціна для постачальників електроенергії та розподільчих компаній визначається як середньозважена вартість електроенергії, закупленої у всіх виробників, а також включає витрати на диспетчеризацію та утримання магістральних і міждержавних електричних мереж, операційні витрати оптового ринку електроенергії (ОРЕ) і додаткові державні збори (наприклад, спеціальна надбавка і «дотаційні сертифікати» для компенсації занижених тарифів, головним чином, для домогосподарств). Оптова ціна на електроенергію формується на ОРЕ і затверджується НКРЕКП щомісяця. Частка оптової ціни на електроенергію в структурі роздрібних тарифів становить близько 80% (НКРЕКП, 2015а).

Роздрібні ціни включають оптову ціну електроенергії на ОРЕ, тариф на передачу електроенергії локальними мережами, тариф на постачання, нормативні втрати в локальних мережах. Тарифи на електроенергію для промислових споживачів є єдиними по всій Україні і диференціюються лише залежно від класу напруги електроенергії (перший клас - 27,5 кВ і вище, другий клас - нижче 27,5 кВ). Водночас, певні категорії споживачів (домогосподарства в першу чергу, але також і вугледобувні підприємства, міський електротранспорт тощо) користуються фіксованими пільговими тарифами, які значно нижчі за собівартість виробництва електроенергії. В результаті електропостачальні компанії зазнають збитків, які компенсуються за рахунок «дотаційних сертифікатів», включених до оптової ринкової ціни на електроенергію. Таким чином, ціни на електроенергію для промисловості є значно вищими за тарифи для побутових споживачів (див. Таблицю 3 для порівняння).

Протягом тривалого періоду часу тарифи на електроенергію для населення залишалися незмінними. У 2006 році їх було двічі переглянуто у бік збільшення на 25%, а наступний перегляд тарифів відбувся лише у 2011-2012 роках (тарифи диференціювали залежно від обсягів споживання). У червні 2014 року тарифи для населення було підвищено в середньому на 14% (10-40%, залежно від обсягів споживання) (НКРЕКП, 2015в). 26 лютого 2015 року НКРЕКП схвалила Постанову № 220,

в якій передбачено підвищення тарифів для населення в середньому на 45,2%, порівняно з квітнем 2015 року. Також Постановою було затверджено план поетапного підвищення тарифів, які мають досягти ринкового рівня до березня 2017 року, коли тарифи для населення сягнуть 0,9 - 1,68 грн/кВт год.

Таблиця 3. Цінова політика

Тип енергії	Цінова політика	Цінові категорії	Рівень цін (включно з ПДВ)
Природний газ	Граничні ціни встановлюються для домогосподарств, релігійних організацій та регульована ціна для теплопостачальних підприємств на перехідний період (1 травня 2016 року - 31 березня 2017 року) відповідно до Постанови Кабінету Міністрів № 758, (2015). Тарифи для промислових споживачів та держустанов дерегульовано.	Диференційовано за групами споживачів (домогосподарства, держ. установи, релігійні організації, тощо).	Гранична ціна (з урахуванням всіх тарифів та податків) для домогосподарств - 6879 грн/тис. м³, для релігійних організацій - 3913 грн/тис.м³. Регульований тариф (за винятком тарифів та податків на транспортування та розподіл газу) для теплопостачальних підприємств, що постачають тепло та гарячу воду для домогосподарств - 4942 грн/тис. м³, а для релігійних організацій - 2471 грн/тис. м³. Тарифи для інших споживачів (тобто, промисловість та держустанови) встановлюються гравцями ринку самостійно. Тарифи переглядаються щомісяця, актуальна інформація доступна з (Нафтогаз, 2016а).
Електроенергія	Методологія «витрати-плюс», але перехресне субсидування включено до тарифу.	Тарифи сильно диференційовані, залежно від групи споживачів, обсягу споживання, часу доби та ін.	Станом на серпень 2016 року, тарифи для побутових споживачів (без ПДВ) наступні: перший клас - 1,44 грн/кВт год, другий клас - 1,8 грн/ кВт год (Постанова НКРЕКП № 1309, 2016г); тарифи для населення (з ПДВ) становлять: 0,57 - 1,56 грн/кВт год (НКРЕКП, 2016б);
Тепло	Методологія «витрати-плюс», тарифи повністю покривають собівартість з липня 2016 р.	Диференційовано за групами споживачів (домогосподарства, держ. установи, релігійні організації, тощо). Тарифи для населення диференційовано залежно від наявності лічильників.	Затверджено різні тарифи для 169 теплопостачальних компаній, що надають послуги населенню. Чинні тарифи для домогосподарств доступні за посиланнями (НКРЕКП, 2016в) та державних органів, релігійних організацій та інших споживачів (НКРЕКП, 2016б).
Рідкі нафтопродукти	Ціни і продаж продукції повністю лібералізовано (IEA, 2015а).		
Вугілля	Ціни не регулюються, але державні вугільні шахти отримують компенсацію з бюджету,		

	щоб покрити свої витрати з виробництва, якщо вони вищі від цін продажу.		
--	---	--	--

Джерело: підготовлено авторами на основі (ІЕА, 2015а), (НКРЕКП, 2015а).

Податкова політика

У результаті податкової реформи 2015 року велику кількість податків і зборів було скорочено до 7 на національному рівні (податок на прибуток, ПДФО, ПДВ, акцизний податок, екологічний податок, ресурсна рента і митні збори) і 4 на місцевому рівні (податок на майно, єдиний податок, збір за парковку, туристичний збір). Наразі Україна не має будь-яких додаткових податків, характерних для енергетичного сектора, але раніше застосовувалася спеціальна надбавка, включена до тарифу на газ (анульовано з 1 січня 2016 року). У Таблиці 4 представлено схематичну ілюстрацію того, як оподатковується енергетичний сектор в Україні. Податковий кодекс України (від 13 серпня 2015 року) передбачає ряд стимулів (наприклад, пільги зі сплати податку на прибуток, нульові ставки ПДВ та акцизу) для підтримки капітальних інвестицій у розвиток та модернізацію інфраструктури, енергозберігаючі проекти, а також для стимулювання розвитку відновлюваних джерел енергії.

Таблиця 4. Оподаткування енергетичного сектору

Діяльність, яка оподатковується	Базова система оподаткування: ПДВ, податок на прибуток, ПДФО, екологічний податок, митні збори (національний рівень) та податок на майно (місцевий рівень)	Ресурсна рента	Акциз
Компанії, які видобувають і переробляють нафту та газ	Застосовується у випадках, визначених законодавством	Ренту диференційовано залежно від глибини видобутку, корегуючий коефіцієнт застосовується в деяких випадках	Застосовується у випадках, визначених законодавством
Вугледобувні компанії	Застосовується у випадках, визначених законодавством	Ренту диференційовано залежно від типу вугілля, корегуючий коефіцієнт застосовується в деяких випадках	Не застосовується
Споживачі рідких нафтопродуктів і скрапленого газу	Застосовується у випадках, визначених законодавством	Не застосовується	Акциз диференційовано залежно від продукту, 0% ставка акцизу застосовується до біоетанолу
Електрогенеруючі компанії	Застосовується у випадках, визначених законодавством	Не застосовується	Не застосовується
Споживачі електроенергії	Застосовується у випадках, визначених законодавством	Не застосовується	Не застосовується

Джерело: підготовлено на основі: Податковий кодекс (Верховна Рада України, 2010в).

Викиди парникових газів та кліматична політика

У результаті пострадянського економічного спаду викиди парникових газів (ПГ) України знизилися з 912,7 млн т CO₂-екв. у 1990 році до 408,6 млн CO₂-екв. у 2000. Незважаючи на те, що після 2000 року економіка почала відновлюватися й річні темпи зростання ВВП були значними, викиди ПГ зростали за іншою траєкторією. Після досягнення пікового значення у 4451,6 млн т CO₂-екв. у 2007 році, викиди ПГ України знизилися і коливалися на рівні близько 400 млн т CO₂-екв. (Міністерство екології та природних ресурсів України, 2016). Це пов'язано з тим, що економіка України переживає суттєві структурні зміни, неефективні енергоємні сектори було частково замінено на сектор послуг та сільське господарство. Крім того, енергетична ефективність економіки також поліпшується, оскільки застарілі активи поступово модернізуються.

Теперішні викиди ПГ (станом на 2014 р.) України на 62,7% нижчі рівня 1990 року (Міністерство екології та природних ресурсів України, 2016). Енергетичний сектор є найбільшим джерелом національних викидів ПГ, викиди, продуковані ним, складають 67,7% від загального обсягу, тоді як промислові процеси і сільське господарство є відповідальними за 16,7% і 12,6%, відповідно. Згідно з Очікуваним національно-визначеним внеском (INDC), поданим до Секретаріату РКЗК ООН до Конференції Сторін у Парижі наприкінці 2015 року, в 2030 році викиди України не будуть перевищувати 60% від рівня викидів ПГ 1990 року (Міністерство екології та природних ресурсів України, 2015). За останні роки було декілька спроб розробити національну низьковуглецеву стратегію, але на сьогодні такої стратегії, офіційно затвердженої Урядом України, немає.

3. Національне визначення та огляд енергетичних субсидій

В Україні не існує всеохоплюючого визначення субсидій, хоча в законодавстві щодо бюджетної політики та державної підтримки використовується низка різних термінів. Ці терміни можна порівняти з компонентами більш широких визначень, що їх використовують міжнародні організації (див. Рис. 5). Пряме й досить вузьке визначення субсидій наведено в «Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету», затвердженій наказом Міністерства фінансів України № 333 від 12 березня 2012. Відповідно до інструкції, субсидії визначено як:

«це усі невідплатні поточні виплати підприємствам, які не передбачають компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на проведені платежі, а також видатки, пов'язані з відшкодуванням збитків державних підприємств».

Однак, бюджетне законодавство України містить низку субвенцій, дотацій та інших трансфертів (Державна казначейська служба, 2011-2016), які не вважаються субсидіями згідно національного законодавства, але фактично є субсидіями згідно міжнародних визначень. Крім того, термін «субсидія» не застосовується щодо податкових пільг, але Уряд України розглядає деякі випадки податкових пільг як втрачені доходи (revenue foregone) (Державна фіскальна служба, 2015), а Міністерство фінансів оцінює ці втрати для бюджету.

Більше того, враховуючи, що Україна з 16 травня 2008 є членом Світової організації торгівлі (СОТ), визначення «субсидія», наведене в *Угоді про субсидії та компенсаційні заходи (Угода СКЗ)*, автоматично застосовується до державного регулювання в Україні. Україна регулярно подає повідомлення за Угодою СКЗ, які, зокрема, включають підтримку вугільних шахт (ВТО, 2015).

Звіти Державної казначейської служби України слугують основним джерелом інформації щодо прямих бюджетних трансфертів (Державна казначейська служба, 2011-2016). Державна фіскальна служба щороку публікує Довідник податкових пільг, який охоплює всі чинні податкові пільги, але не надає оцінок втрачених доходів внаслідок податкових пільг (Державна фіскальна служба, 2015).

Щорічні звіти Регулятора надають детальну інформацію щодо політики ціноутворення в енергосекторі, включаючи перехресне субсидування та «зелені» тарифи для ВДЕ, напр. див. (НКРЕ, 2014), (НКРЕКП, 2015a). Інформація щодо державних гарантій, збільшення статутних фондів, як правило, міститься в документах бюджетного планування. Надання цих видів державної підтримки схвалюється постановами Кабінету Міністрів. Водночас, в Україні немає загальнонаціонального кадастру енергетичних субсидій.

Рис. 5. Що включено в національне визначення субсидій в Україні?

	Включено у національне визначення «субсидії» та «державної підтримки»		Включено лише у національне визначення «державної підтримки»		Не включено у національне визначення ні «субсидії», ні «державної підтримки»
--	---	--	--	--	--

Прямі бюджетні трансфери	Податкові пільги	Непрямі трансфери	Передача ризиків державі	Примітки
				Наказ Міністерства фінансів № 333 від 12.03.2012 містить досить вузьке визначення (лише прямі трансфери). В інших урядових документах податкові пільги вважаються державною підтримкою. Непрямі трансфери у вигляді перехресного субсидування також широко обговорюються, в тому числі регулюючим органом.

На рівні міжнародних організацій Україна регулярно подає свої повідомлення до Комітету СОР з субсидій та компенсаційних заходів (WTO, 2015). База даних МЕА (розроблена в рамках Огляду світової енергетики МЕА) включає оцінки субсидій для кінцевих споживачів всіх типів викопних палив на рівні 6,4 млрд дол. США у 2014 (IEA, 2015b).

Крім того, нещодавно було опубліковано два релевантних дослідження. Перше є детальним аналізом різноманітних форм державної підтримки суб'єктів господарювання (зокрема, в енергосекторі) за авторства Hölzler та ін. (2015), яке було підготовлено в рамках проекту фінансової підтримки ЄС «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС». В іншому дослідженні Огаренко Ю. та А. Денисенко (2015) ретельно проаналізовано видатки державного бюджету на енергетичний сектор України. Виявлено, що величезна сума коштів надавалася для субсидування збиткових державних вугільних шахт і компенсацію низьких тарифів (нижче собівартості) на теплову енергію для домогосподарств, тоді як на проекти з енергоефективності надавалася досить обмежена бюджетна підтримка.

Грунтуючись на методології ОЕСР (2013), у Таблиці 5 представлено огляд ключових даних та джерел інформації щодо різних типів енергетичних субсидій в Україні.

Таблиця 5. Огляд субсидій

Енергетичні субсидії	Основні висновки
Прямі трансферти коштів чи зобов'язання щодо таких трансфертів	• Включено до національного визначення субсидії (окрім зобов'язань). • Різноманітні форми бюджетних трансфертів було виявлено у Законах про державний бюджет України. • Звіти Державної казначейської служби України слугують основним джерелом інформації щодо прямих видатків (Державна казначейська служба, 2011-2016). • Оцінки наявні в (Огаренко Ю. та А. Денисенко, 2015), (WTO, 2015), (Hölzler et.al. , 2015).
Неотримані доходи бюджету (Tax revenue foregone)	• Декілька податкових пільг в енергосекторі було виявлено в Податковому кодексі України. • Державна фіскальна служба публікує довідник податкових пільг (Державна фіскальна служба, 2015), що охоплює всі чинні податкові пільги, але не надає оцінок неотриманих доходів (revenue foregone) внаслідок цих заходів. • Оцінки обсягів податкових пільг для всіх економічних секторів, включно з енергетикою, надано Міністерством фінансів (цитовано в (Hölzler et.al. , 2015).
Непрямі трансферти (підтримка цін чи доходів)	• Ціноутворення на рівні нижчому за собівартість широко поширене, напр., перехресне субсидування тарифів на електроенергію для домогосподарств за рахунок промислових споживачів. «Зелений» тариф для виробників електроенергії з відновлюваних джерел є ще одним прикладом непрямих трансфертів. • Щорічні звіти Регулятора надають детальну інформацію щодо політики ціноутворення в енергосекторі, включаючи перехресне субсидування та «зелені» тарифи для ВДЕ, напр., див. (НКРЕКП, 2015а), (НКРЕ, 2014).
Трансферт ризиків державі	• Надання державних гарантій та збільшення статутних фондів, як правило, зазначається в документах бюджетного планування, а схвалюється надання цих видів державної підтримки постановами Кабінету Міністрів. Інформацію про ці види державної підтримки наведено у звітах Міністерства фінансів (2015). • Збільшення статутного фонду НАК «Нафтогаз України» коротко згадується в (Огаренко Ю. та А. Денисенко, 2015); квазіфіскальні операції НАК «Нафтогаз України» та державні гарантії розглянуто в Hölzler et.al. (2015).

4. Державна підтримка викопних палив

4.1. Оцінки субсидій для кінцевих споживачів згідно методу цінової різниці

За методологією цінової різниці МЕА оцінка субсидій для кінцевих споживачів викопного палива та електроенергії ґрунтується на порівнянні середніх кінцевих цін з базовими цінами (reference prices). У випадку України, чистого імпортера енергоресурсів, субсидії в газовому секторі оцінено, ґрунтуючись на порівнянні ціни імпортного газу на найближчому хабі плюс витрати на транспортування та розподіл, а також податок на додану вартість (ПДВ). Оскільки торгівля електроенергією не є широко поширеною практикою, оцінка субсидій на викопне паливо, яке використовується для виробництва електроенергії, ґрунтується на середніх річних витратах парогазових установок, що охоплюють витрати на виробництво, передачу та розподіл, але не враховують видатки на будівництво нових потужностей (IEA, 2015b). У табл. 6 наведено останні оцінки субсидій у викопне паливо в Україні, підготовлені для *Огляду світової енергетики МЕА 2015* (IEA, 2015c). Згідно оцінок МЕА, споживчі субсидії в секторі газу та електроенергетиці у 2012 році сягнули 10 млрд дол. США та 4,2 млрд дол. США відповідно. Загальний обсяг субсидій скоротився більш ніж вполовину до 2014 року, що пояснюється не стільки реформами в

енергосекторі, скільки стрімким спадом цін на міжнародному газовому ринку, які МЕА використовує як бенчмарк. Хоча у 2014 році український уряд розпочав перегляд енергетичних тарифів для домогосподарств, ці корегування були не настільки значними, щоб пояснити таке значне скорочення виробничих субсидій.

Враховуючи, що ціни на нафту та нафтопродукти в Україні є лібералізованими, МЕА не виявило жодних субсидій у нафтовому секторі. Таблиця 6 також вказує на відсутність субсидій у вугільному секторі, оскільки методологія цінової різниці охоплює лише ті втручання уряду, які впливають на ціни для кінцевих споживачів. Однак, в Україні існують виробничі субсидії для державних шахт, які розглянуто у розділі 4.2.4.

Таблиця 6. Оцінки субсидій для кінцевих споживачів викопних палив, що ґрунтуються на методології цінової різниці МЕА (млрд дол. США в реальних цінах 2013)

Субсидований вид викопного палива	2012	2013	2014
Нафта	-	-	-
Електроенергія	4,2	4,4	2,7
Газ	10,0	8,0	3,7
Вугілля	-	-	-
Загалом	14,1	12,4	6,4

Джерело: IEA (2015с).

Командою проекту було здійснено власну оцінку субсидій у газовому секторі України за методом цінової різниці у 2015 році. Оцінка ґрунтується на середньозваженій ціні імпортного газу (оціненій на основі даних (Нафтогаз, 2016в)), а також на прогнозі Нафтогазу щодо значень споживання газу для 2015 (Нафтогаз, 2016а). У Табл. 7 представлено дані для 2015. Ці результати свідчать про ще більше скорочення субсидій до 3,3 млрд дол. США, порівняно з даними МЕА для 2014, що можна пояснити як значним зростанням тарифів на газ та тепло для населення, так і подальшим спадом цін на газ на міжнародному ринку у 2015.

Таблиця 7. Оцінки споживчих субсидій у газовому секторі України за методом цінової різниці у 2015 році (млрд дол. США, в цінах 2015 року)

Тарифи для різних груп споживачів	Чистий тариф/ тис. м ³ *	млрд м ³ **	Альтернативна вартість/ тис. м ³	Цінова різниця/ тис. м ³	Субсидія, млн дол. США
Повний тариф для населення (переважно для приготування їжі)	231,2	5,8	277	46	264
Зменшений тариф для населення (для індивідуального опалення з певними обмеженнями)	99,3	8,7	277	178	1 551
Тариф для ТКЕ, що постачають тепло населенню	82,7	6,8	277	194	1 322
Промисловість та держустанови***	255,0	7,1	277	22****	157****
Загалом					3 137

Джерело: власні оцінки на основі даних з Нафтогаз (2015а, 2015в, 2016б).

Примітки: *Без врахування податків та витрат на транспортування та розподіл, закупівельна ціна також

без врахування ПДВ та витрат на транспортування.

****Прогноз Нафтогазу на 12 місяців, починаючи з 1 травня 2015.**

*****Обсяг споживання за даними 2014, у зв'язку з відсутністю оцінок для 2015; використано максимальний тариф у квітні 2015; чистий тариф розраховано на основі середніх значень надбавок (податки та інші видатки), закладених в тарифи для населення.**

******Цю цифру можна пояснити радше розбіжностями в даних, ніж недоліками цінової політики. Цінова різниця для промисловості має становити нуль, оскільки тарифи на газ для промисловості та держустанов повністю відображають ціну імпортованого газу та регулярно переглядаються. Таким чином, цю цифру не включено у сукупної оцінки субсидій.**

Враховуючи, що Україна є чистим імпортером газу, але також має власне виробництво газу на рівні 13-15 млрд м³, призначеного для використання населенням (вимога для виробників, які мають більше 50% акцій у державній власності), наведені вище оцінки за методом цінової різниці відображають як очевидні заходи державної підтримки (такі, як прямі трансферти та інші заходи, необхідні для компенсації збитків енергопостачальних компаній, які надають послуги домогосподарствам за значно заниженими тарифами), так і неявні субсидії у вигляді альтернативної вартості для вітчизняних газодобувних компаній.

4.2. Інвентаризація заходів державної підтримки викопних палив згідно методу «знизу-вгору»

4.2.1. Огляд оцінок заходів державної підтримки згідно методу «знизу-вгору»

Таблиці 8а та 8б підсумовують детальний аналіз заходів державної підтримки в енергетичному секторі України. Найбільшою групою субсидій є прямі заходи з компенсації збитків енергетичних компаній внаслідок постачання газу та тепла населенню за регульованими тарифами, що становило 109 млрд грн (9,2 млрд дол. США) у 2014. Непрямі субсидії у формі альтернативної вартості для вітчизняних газодобувних компаній коливалися від 5,4 млрд дол. США у 2012 р. до 2,5 млрд дол. США у 2014 р., залежно від цін на світовому ринку. Наступним значним заходом державної підтримки є перехресне субсидування в секторі електроенергетики, обсяг якого значно зріс у гривневому вираженні, починаючи з 2012 р. (водночас, знецінення національної валюти знизило значення субсидій у дол. США). Україна не має підтримки споживачів вугілля (окрім цільових субсидій для домогосподарств), але прямі бюджетні видатки у вугільному секторі були значним тягарем для бюджету. Однак, останніми роками ці видатки поступово скорочувалися, зокрема, й унаслідок того, що більшість вугільних шахт знаходяться на території військового конфлікту. У секторі моторних палив не виявлено ні споживчих, ані виробничих субсидій, оскільки цей сектор є повністю лібералізованим.

Державна підтримка у формі податкових пільг (виявлено лише два заходи) була досить незначною у 2012 та 2013 рр.; щодо наступних років дані відсутні. Першим прикладом є податкова пільга на сплату ПДВ, що застосовувалася до імпортованого газу, який використовувався для потреб промисловості. Ця пільга застосовувалася у період з 6 серпня 2011 до 1 липня 2012 року. Цей захід було запроваджено для підтримки конкурентоспроможності вітчизняних виробників на тлі зростання цін імпортованого газу. За оцінками Міністерства Фінансів, недоотриманий дохід для бюджету внаслідок цієї пільги склав 1,5 млрд грн у 2012 р. (цитовано в Hölzler et.al. (2015).

Інший приклад заходів податкових видатків - звільнення від сплати податку на прибуток у частині видатків енергокомпаній у рамках інвестиційних програм, погоджених НКРЕКП. Ці програми можуть включати капітальні інвестиції (реконструкцію, модернізацію) міжнародних,

магістральних та розподільчих електричних мереж, теплоелектростанцій (ТЕС), теплоелектроцентралей (ТЕЦ), магістральних газогонів та ін., а також на повернення кредитів, які було використано для фінансування вищезазначених цілей. За інформацією Міністерства фінансів (цитовано в Hölzler et.al. (2015), недоотримані доходи внаслідок цієї політики сягнули 975 та 761 млн грн у 2012 та 2013 рр. відповідно, але цей захід державної підтримки було скасовано на початку 2015 року.

Обсяг коштів, витрачених на прямі трансферти для малозабезпечених домогосподарств, у 2015 році зріс, оскільки уряд розпочав підвищення тарифів на комунальні послуги та часткове переспрямування коштів державної підтримки від компенсації збитків енергокомпаній до прямої підтримки вразливих верств населення. Більш детальний аналіз окремих заходів державної підтримки наведено нижче (див. Додаток 1 щодо методологічних підходів, використаних для оцінки енергетичних субсидій).

Незважаючи на те, що було докладено значних зусиль задля збору найбільш точних даних для уникнення подвійного обліку, оцінки за методом цінової різниці, наведені в попередньому розділі, не можуть цілком співпадати з результатами інвентаризації заходів державної підтримки за підходом «знизу-вгору». Серед причин можуть бути розбіжності в даних та можливі затримки з компенсацією збитків НАК «Нафтогаз України» в зв'язку з наданням газу для потреб населення за регульованими тарифами.

Таблиця 8а. Резюме основних енергетичних субсидій в Україні, млн грн

Субсидія	2012	2013	2014	2015	2016план
Явні (explicit) субсидії споживачам газу	24 342,8	10 052,5	109 032,7	34 385,1	0
Неявні (implicit) субсидії споживачам газу	43 168,1	44 493,0	36 678,7	54 141,6 план	..
Субсидії споживачам електроенергії	34 466,5	37 557,1	40 824,6	43 848,0	..
Виробничі субсидії для державних вугледобувних шахт	12 998,2	15 290,3	9 405,4	1 998,0	1 345,6
Цільові субсидії для домогосподарств	7 455,8	6 779,0	6 887,5	19 116,0	41 474,2
Податкові пільги	2 438,6	761,0	..	..	..
Загалом	124 870,0	114 932,9	202 828,9	153 488,6	..

Джерело: власні оцінки на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016), (НКРЕКП, 2015а), (НКРЕ, 2014), дані Міністерства фінансів України, процитовані в (Hölzler et.al. , 2015), (Нафтогаз, 2015в) та постанов НКРЕКП.

Таблиця 86. Резюме основних енергетичних субсидій в Україні, млн дол. США

Субсидія	2012	2013	2014	2015	2016план
Явні (explicit) субсидії споживачам газу	4 284,5	2 201,0	9 752,1	1 577,3	0
Неявні (implicit) субсидії споживачам газу	5 402,1	5 566,5	3 085,7	2 483,6 план	..
Субсидії споживачам електроенергії	4 313,2	4 698,8	3 434,5	2 011,4	..
Виробничі субсидії для держаних вугледобувних шахт	1 626,6	1 913,0	791,3	91,6	54,3
Цільові субсидії для домогосподарств	933,0	848,1	579,4	876,9	1672,3
Податкові пільги	305,2	95,2	..	..	..
Загалом	15 626,3	14 379,2	17 063,5	7 040,8	..

Джерело: власні оцінки на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016), (НКРЕКП, 2015а), (НКРЕ, 2014), дані Міністерства фінансів України, процитовані в (Hözl et.al. , 2015), (Нафтогаз, 2015в) та постанов НКРЕКП.

4.2.2. Заходи державної підтримки у газовому секторі

Газ, тепло та інші комунальні послуги традиційно постачалися населенню за тарифами, значно нижчими за ринкові (див. Розділ 1 щодо тарифоутворення в енергосекторі), у той час як компанії, що постачали послуги населенню, працювали зі значними збитками. Для прикладу, сукупний дефіцит НАК «Нафтогаз України» в результаті продажу за регульованими цінами газу розподільчим компаніям, які обслуговують населення, сягнув близько 20 млрд дол. США за останні десять років (2005-2014). У 2014 різниця між закупівельною ціною газу (включно з імпортованим та внутрішнього видобутку) та вартістю його продажу населенню сягнула 18,7 млрд грн (Нафтогаз, 2015в).

Уряд винайшов різноманітні схеми державної підтримки постачальників комунальних послуг для компенсації збитків, накопичених у зв'язку з неефективною політикою ціноутворення на енергетичному ринку. Зокрема, бюджетні трансферти надавалися Нафтогазу як напряму (до 2012 р.), так і непрямо чиним через місцеві бюджети, які отримали субвенцію з державного бюджету (див. Рис. 6, Табл. 9а та 9б). Останній механізм адмініструє Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та є доволі складним. Механізмом передбачено врегулювання заборгованостей, накопичених у зв'язку з різницею між фактичними витратами на опалення та послуги з централізованого водопостачання та водовідведення з одного боку, та регульованими тарифами з іншого (див. Додаток 4 для додаткової інформації).

Прямі державні виплати не завжди надавалися вчасно та були недостатніми для повного покриття дефіциту Нафтогазу, накопиченого у зв'язку із продажем імпортованого природного газу домогосподарствам за регульованими цінами. Через це Нафтогаз був змушений брати кредити, щоб покрити дефіцит ліквідності та забезпечити своєчасну оплату за імпортований газ. Компанія мала

виплатити значну частину цих кредитів у 2014 році. Загалом, виплати кредиторам сягнули 21% (39 млрд грн) всіх видатків компанії у 2014 (Нафтогаз, 2015в). Однак, Нафтогаз не зміг би виплатити кредити без додаткових заходів державної підтримки, описаних нижче.

Рис. 6. Бюджетні трансфери на компенсацію збитків постачальникам енергетичних та комунальних послуг

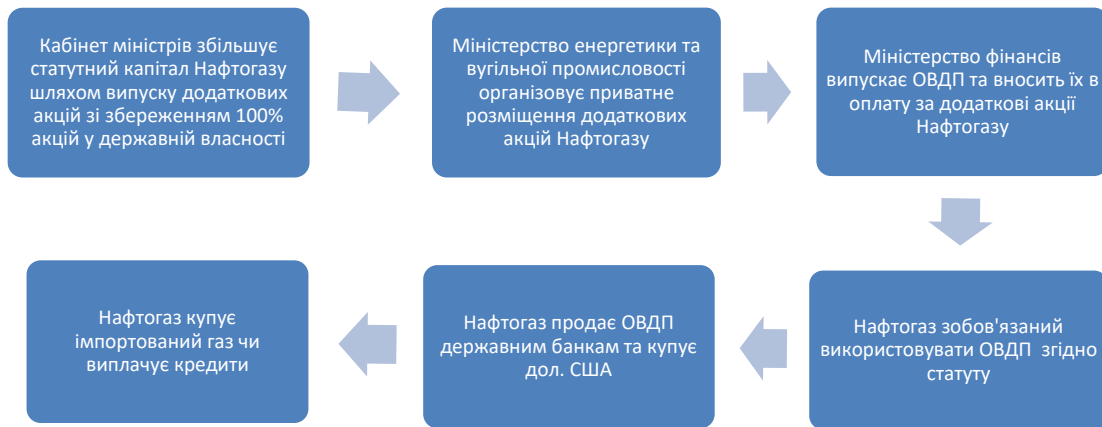

Джерело: підготовлено авторами на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016).

Кабінетом Міністрів було розроблено ще один складний механізм, який має на меті покриття дефіциту Нафтогазу непрямым шляхом, без подальшого зростання дефіциту бюджету. З цією метою Кабінет Міністрів вирішив санкціонувати випуск спеціальних облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) для рекапіталізації Нафтогазу і, таким чином, забезпечити капітал для фінансування дефіциту (це призвело до зростання внутрішнього боргу). Цей механізм проілюстровано на Рис. 7. Міністерство Фінансів випускало ОВДП на покриття дефіциту Нафтогазу протягом періоду з 2009 по 2015 рр. Загальна вартість ОВДП сягнула 142,1 млрд грн зі строком обігу від 3 до 10 років та відсотковою ставкою доходу на рівні 9,95% - 14,5% річних (див. Рис. 8 та Додаток 2 за додатковою інформацією). Ці облігації зазвичай з'являлися у портфелі Національного банку України (через державні банки) на наступний день після їх випуску через недостатній попит з боку інших гравців.

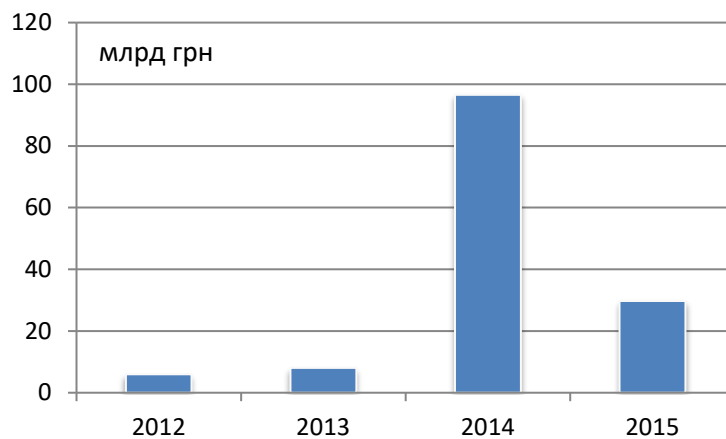
Уряд розробив зазначені вище механізми державної підтримки з метою компенсації Нафтогазу різниці між регульованими цінами для домогосподарств з одного боку, та значно вищою ціною імпортованого газу, з іншого.

Рис. 7. Збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України» шляхом випуску ОВДП для покриття дефіциту

Джерело: власне представлення на основі Постанови Кабінету Міністрів № 13 (2015с).

Рис. 8. Рекапіталізація НАК «Нафтогаз України»

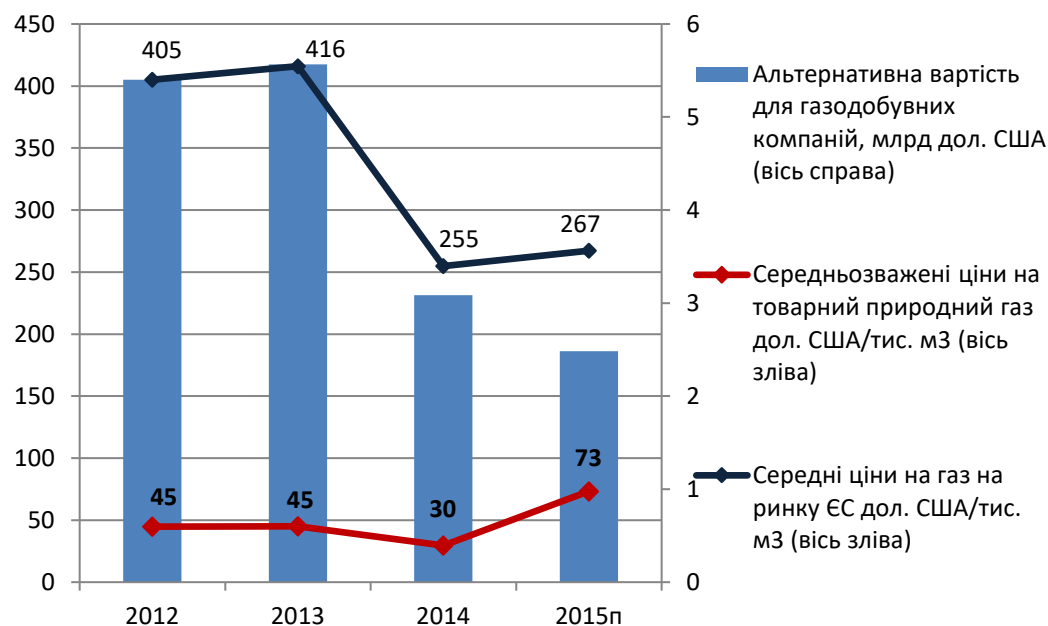
Джерело: підготовлено авторами на основі постанов Кабінету Міністрів.

Крім того, вимога до вітчизняних газодобувних компаній (50% або більше акцій у власності держави) продавати газ для потреб домогосподарств за регульованими тарифами, встановленими НКРЕКП, *де факто* є неявною (implicit) субсидією для домогосподарств. Ціни реалізації газу вітчизняними виробниками покривали видатки, але не передбачали інвестиції у модернізацію чи розробку нових родовищ. Для прикладу, такі газодобувні компанії, як Укргазвидобування та Чорноморнафтогаз, були змушені продавати газ за ціною 45 дол. США/тис. м³ (середньозважена оцінка), у той час як на газовому ринку ЄС у 2012-2013 ціна становила більш, ніж 400 дол. США/тис. м³ (див. Рис. 9 щодо альтернативної вартості для газодобувних компаній).

У 2015 році НКРЕКП підвищила тарифи для вітчизняних виробників до 73 дол. США/тис. м³, тоді як ціни на ринку ЄС впали до 270 дол. США/ тис. м³. Оскільки уряд прийняв рішення про збільшення закупівельної ціни на газ для вітчизняних виробників до ринкового рівня (на основі імпортного паритету) починаючи з травня 2016 року, ціновий розрив між газом внутрішнього видобутку та імпортним газом нівельовано (див. додатково Таблиці 9а та 9б та Додаток 3). Однак, вимога для Укргазвидобування продавати вироблений газ для побутових потреб залишається в силі, що зазначено в постанові Кабінету Міністрів № 758 від 1 жовтня 2015.

Нещодавнє рішення уряду щодо підвищення цін на газ для домогосподарств до ринкового рівня фактично скасувало всі прямі і непрямі субсидії у газовому секторі, наведені вище. Міністерство економічного розвитку та торгівлі (2016) також запевняє, що більше не буде прямих та непрямих компенсацій втрат НАК «Нафтогаз України» та теплопостачальних компаній.

Рис. 9. Альтернативна вартість для вітчизняних газодобувних компаній

Джерело: підготовлено авторами на основі (World Bank, 2015) та (Нафтогаз, 2015в).

Таблиця 9а. Основні заходи державної підтримки у газовому секторі, млн грн

Субсидія	Тип субсидії	2012	2013	2014	2015	2016 план
Збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України» через механізм випуску облігацій внутрішньої державної позики	Субсидія для споживачів, передача ризиків уряду	6 000	8 000	96 609,6	29 700	0
Зобов'язання державних газодобувних компаній (50% акцій у держвласності) продавати газ для потреб населення за регульованими тарифами	Субсидія для споживачів, непрямий трансферт (induced transfer)	43 168,1	44 493,0	36 678,7	53 893	..
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з різниці	Субсидія для споживачів,	14 442,8	2 052,5	12 423,1	4 685	не застосовується

між фактичною вартістю теплової енергії та послуг з централізованого водопостачання та водовідведення, з одного боку, та регульованими тарифами, з іншого.	прямий трансферт					
Компенсація НАК «Нафтогаз України» різниці між цінами закупівлі імпортованого природного газу та його реалізації суб'єктам господарювання для виробництва теплової енергії, яка споживається населенням	Субсидія для споживачів, прямий трансферт	3 900	не застосовується	не застосовується	не застосовується	не застосовується
Загалом		67 511	54 545	145 711	88526,7	..

Джерело: підготовлено авторами на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016), постаново Кабінету міністрів, альтернативну вартість для вітчизняних виробників оцінено на основі даних (World Bank, 2015), (Нафтогаз, 2015в) та постанов НКРЕКП.

Таблиця 96. Основні заходи державної підтримки у газовому секторі, млн дол. США

Субсидія	Тип субсидії	2012	2013	2014	2015	2016 план
Збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України» через механізм випуску облігацій внутрішньої державної позики	Субсидія для споживачів, передача ризиків уряду	750,8	1 000,9	8 127,5	1 362,4	0,0
Зобов'язання державних газовидобувних компаній (50% акцій у держвласності) продавати газ для потреб населення за регульованими тарифами	Субсидія для споживачів, непрямий трансферт (induced transfer)	5 402,1	5 566,5	3 085,7	2 483,6	..
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з різниці між фактичною вартістю теплової енергії та послуг з централізованого водопостачання та водовідведення, з одного боку, та регульованими тарифами, з іншого.	Субсидія для споживачів, прямий трансферт	1 807,4	256,8	1 045,1	214,9	не застосовується

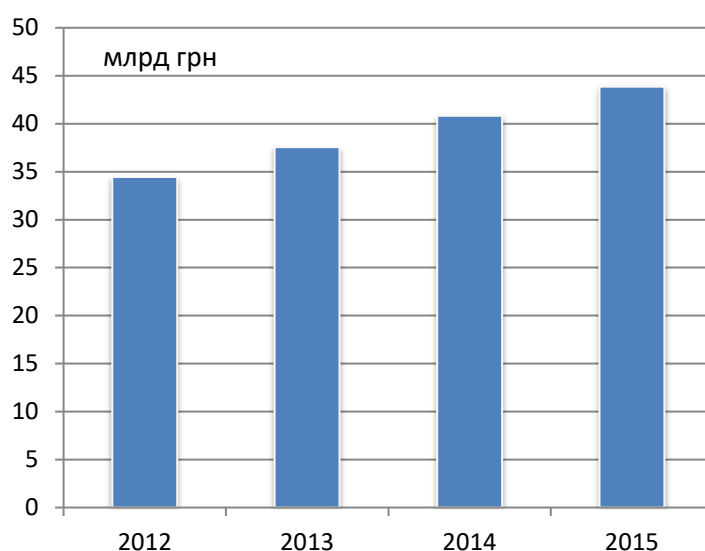
Компенсація НАК «Нафтогаз України» різниці між цінами закупівлі імпортованого природного газу та його реалізації суб'єктам господарювання для виробництва теплової енергії, яка споживається населенням	Субсидія для споживачів, прямий трансферт	488,0	не застосовується	не застосовується	не застосовується	не застосовується
Загалом		8 448,4	6 824,2	12 258,4	4 068,8	..

Джерело: підготовлено авторами на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016), постанов Кабінету міністрів, альтернативну вартість для вітчизняних виробників оцінено на основі даних (World Bank, 2015), (Нафтогаз, 2015в) та постанов НКРЕКП.

4.2.3. Заходи державної підтримки в секторі електроенергетики

Різниця між регульованими тарифами для домогосподарств та іншими пільговими категоріями з одного боку, та витратами на виробництво електроенергії з іншого, компенсується субсидіями, включеними до тарифу для промисловості, залізничного транспорту та державних інституцій. Ці три категорії споживачів у середньому сплачують ціни за електроенергію на 26% більше через це перехресне субсидування (див. Рис. 10 та Додаток 9). Водночас, домогосподарства споживали електроенергію за ціною, яка покривала лише 21% вартості генерації, передачі та постачання електроенергії станом на січень 2015 р. Загальна вартість перехресних субсидій зросла в більш ніж 7,6 разів, від 5,4 млрд грн у 2006 до 43,8 млрд грн у 2015 (НКРЕКП, 2015б, 2016а). Більше інформації наведено в таблицях 10а та 10б.

Рис. 10. Перехресне субсидування в секторі електроенергетики

Джерело: підготовлено авторами на основі (НКРЕ, 2014), (НКРЕКП, 2015а), (НКРЕКП, 2016а).

Постачальники електроенергії отримують компенсацію за надання послуг за регульованими тарифами до 10 категоріям споживачів (залежить від року), але більш ніж 90% субсидій спрямовується домогосподарствам (40,3 млрд грн у 2014). Субсидії споживачам, які сплачували за диференційованим тарифом, складала 5% від загальної суми компенсації (2,2 млрд грн), субсидії міському електричному транспорту сягнули 1,8% (0,8 млрд грн), і близько 1% субсидій було надано іншим категоріям пільгових споживачів (напр., на вуличне освітлення, компаніям, які впроваджують інноваційні проекти та ін.). Рудодобувні та хімічні підприємства також отримували переваги від преференційних тарифів до 2010, коли ці пільги було скасовано (НКРЕ, 2014; НКРЕКП, 2015а). Більш того, у 2015 році були скасовані пільгові тарифи підприємствам вуглевидобувної промисловості та суб'єктам господарювання, які впроваджують інноваційні проекти. Ці рішення допомогли зменшити перехресне субсидування на близько 2,8 млн грн (без ПДВ) у порівнянні з 2014 роком (НКРЕКП, 2016а).

Подібно до субсидій у вугільному секторі, скасування перехресного субсидування в електроенергетиці також проголошувалося метою реформи, але на практиці заходи з реформування впроваджувалися дуже повільно. Наприклад, чинна Енергетична стратегія України мала на меті скасувати перехресне субсидування до 2014 року, але цього не було досягнуто (Постанова Кабінету Міністрів № 1071, 2013). У Коаліційній Угоді передбачалося скасування перехресного субсидування до 2017 року. Угода також запровадила мораторій на створення нових преференційних практик. (Верховна Рада України, 2014).

Однак, останні зміни державної політики нарешті можна вважати початком реалізації цих зобов'язань. Найбільш важливим кроком у цьому напрямку був нещодавній перегляд тарифів на електроенергію для населення і затвердження поетапного підвищення тарифів до повного відшкодування собівартості до березня 2017 року.

Таблиця 10а. Перехресне субсидування в електроенергетиці, млн грн

Субсидія	Тип субсидії	2012	2013	2014	2015	2016 план
Компенсації втрат енергопостачальним компаніям від здійснення постачання електроенергії окремим категоріям споживачів через застосування системи дотаційних сертифікатів (перехресне субсидування)	Субсидія для споживачів, непрямий трансферт (induced transfer)	34 467	37 557	40 825	43 848	..

Джерело: підготовлено авторами на основі НКРЕКП (2015а, 2016а), (НКРЕ, 2014).

Таблиця 10б. Перехресне субсидування в електроенергетиці, млн дол. США

	Тип субсидії	2012	2013	2014	2015	2016 план
Компенсації втрат енергопостачальним компаніям від здійснення постачання електроенергії окремим категоріям споживачів через застосування системи дотаційних сертифікатів (перехресне субсидування)	Субсидія для споживачів, непрямий трансферт (induced transfer)	4 313	4 699	3 434	2 011	..

Джерело: підготовлено авторами на основі НКРЕКП (2015а, 2016а), (НКРЕ, 2014).

3.2.4. Заходи державної підтримки у вугільному секторі

Більшість державних шахт характеризуються надзвичайно складними геологічними умовами. З виснаженням вугільних пластів і поступовим збільшенням глибини добувних робіт, за останніх 10 років виробничі витрати значно зросли. У 2005 році, державні шахти в середньому витрачали 274 грн на т товарного вугілля, тоді як ціна продажу була 219 грн. У 2013 році ціни на вугілля покривали лише 36% виробничих витрат (1352 грн/т). На противагу державним шахтам, приватні шахти (належать вертикально інтегрованим металургійним та енергетичним компаніям) є економічно життєздатними і не отримують жодних прямих трансфертів від держави. Приватні шахти мають кращі показники використання виробничих потужностей (в середньому, більше 90%), продуктивності праці (2-3 рази вище порівняно до державних шахт) та зарплатню (на 20-25% краще за державні шахти) (НІСД, 2014).

Хоча загальна кількість державних шахт скоротилася від 145 у 2005 до 82 у 2013 і випуск їхньої продукції впав з 46,1 млн т до 24,1 млн т протягом того самого періоду, обсяг бюджетних видатків у секторі зростав з кожним роком, що проілюстровано на Рис. 11. Державна підтримка у формі компенсації збитків неприбутковим шахтам зросла з 0,9 млрд грн у 2005 (НІСД, 2014) до 13,3 млрд грн у 2013 та 8,7 млрд грн у 2014 (Державна казначейська служба, 2011-2016). Надання бюджетних коштів на часткове покриття витрат державних шахт врегульовано Постановою Кабінету Міністрів № 153 (від 23 лютого 2011). Згідно Постанови, ці кошти може бути витрачено на видатки із заробітної платні та на спожиту електроенергію (див. Додаток 5). Також державна підтримка надавалася на будівництво та технічне переоснащення вугільних та торфодобувних шахт, що сукупно становило 1,7 млрд грн за період з 2012 до 2014. Державні видатки на заходи з безпеки на шахтах (напр., встановлення сучасного обладнання для контролю за параметрами шахтної атмосфери та засобами контролю параметрів дегазації) сягнули 8 млн грн, у той час як за той самий період більш ніж 1 млрд грн довелося витратити на рятувальні операції. Бюджетне фінансування також надавалося на різноманітні заходи в рамках програми з реструктуризації вугільної та торф'яної промисловості (див. Додаток 6).

В цілому, загальна сума прямих державних видатків у вугільному секторі досягла свого піку у 2013 на рівні 15,3 млрд грн, що становило 3,8% бюджетних видатків. У 2014 році, в рамках бюджетних програм на підтримку державних шахт, було надано 9,4 млрд грн (2,2% бюджетних видатків). У 2015 обсяг державної підтримки на покриття збитків держшахт було знижено до 1,2 млрд грн (Державна казначейська служба, 2011-2016), оскільки більшість неприбуткових шахт, розташованих на Донбасі, постраждали внаслідок військового конфлікту. Український уряд контролює лише 35 державних шахт, у той час як решта (близько 55) знаходяться на окупованій території Донбасу (Коваль І., 2015). У 2015 році видатки на програму з реструктуризації сягнули 206 млн грн, тоді як 234 млн грн було витрачено на рятувальні роботи. Крім того, 146 млн грн було заплановано на будівництво шахти №10 «Нововолинська» та 200 млн грн на рекапіталізацію державних шахт з метою погашення заборгованості із зарплатні. У бюджеті на 2016 державну підтримку вугільних шахт заплановано на рівні 1,4 млрд грн (Державна казначейська служба, 2011-2016).

Рис. 11. Заходи державної підтримки у вугільному секторі

Джерело: підготовлено авторами на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016).

За останні роки різноманітні стратегічні документи та державні програми українського уряду мали на меті поступове скасування субсидій у вугільному секторі та виведення з експлуатації збиткових шахт з одночасним запровадженням соціальних програм для шахтарів. Однак, темпи запровадження реформи були досить повільними. У Коаліційній Угоді п'яти обраних у 2014 році до Верховної Ради партій зазначено, що всі потенційні життєздатні вугільні підприємства мають бути приватизованими до 2016 року, а інші мають бути або виведеними з експлуатації або законсервованими до 2019, з одночасним посиленням соціальних програм для колишніх шахтарів. Більше того, заплановано оптимізацію державних програм до 2020 року, що включає скасування всіх напрямків державної підтримки вугільної промисловості, окрім видатків на відкачування води та екологічні заходи (Верховна Рада України, 2014).

У 2015 Кабінет Міністрів схвалив список шахт, які мають бути приватизованими (Постанова № 271, 2015), 11 шахт вважається виснаженими (6 шахт заплановано законсервувати, а 5 мають бути виведеними з експлуатації) (Коваль І., 2015). Нижченаведені таблиці підсумовують оприлюднені цифри державної підтримки у вугільному секторі України.

Таблиця 11а. Державна підтримка вугільного сектору України, млн грн

Субсидія	Тип субсидії	2012	2013	2014	2015	2016 план
Державна підтримка вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної вугільної продукції	Субсидія для виробників, прямий трансферт	10 172	13 302	8 705	1 212	250
Реструктуризація вугільної та торфодобувної промисловості	Субсидія для виробників, прямий трансферт	1 078	1 178	355	206	306

Гірничорятувальні заходи на вугледобувних підприємствах	Субсидія для виробників, прямий трансферт	414	430	288	234	290
Державна підтримка будівництва вугле- та торфодобувних підприємств, технічне переоснащення зазначених підприємств	Субсидія для виробників, прямий трансферт	1 293	343	54	не застосовується	не застосовується
Заходи з охорони праці та підвищення техніки безпеки на вугледобувних підприємствах, а саме оснащення новітніми приладами контролю за параметрами шахтної атмосфери та засобами контролю параметрів дегазації	Субсидія для виробників, прямий трансферт	40	37	3	не застосовується	не застосовується
Поповнення обігових коштів або збільшення статутних фондів вугледобувних підприємств для погашення простроченої заборгованості із заробітної плати працівникам, що утворилася на 1 січня 2015 року	Субсидія для виробників, прямий трансферт	не застосовується	не застосовується	не застосовується	200	500
Державна підтримка будівництва шахти №10 «Нововолинська»	Субсидія для виробників, прямий трансферт	не застосовується	не застосовується	не застосовується	146	не застосовується
Загалом		12 998	15 290	9 405	1 998,0	1345,6

Джерело: підготовлено авторами на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016).

Таблиця 116. Державна підтримка вугільного сектору України, млн дол. США

Субсидія	Тип субсидії	2012	2013	2014	2015	2016 план
Державна підтримка вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної вугільної продукції	Субсидія для виробників, прямий трансферт	1 273	1 664	732	56	10
Реструктуризація вугільної та торфодобувної промисловості	Субсидія для виробників, прямий трансферт	135	147	30	9	12
Гірничорятувальні заходи на вугледобувних підприємствах	Субсидія для виробників, прямий трансферт	52	54	24	11	12
Державна підтримка будівництва вугле- та торфодобувних підприємств, технічне переоснащення зазначених підприємств	Субсидія для виробників, прямий трансферт	162	43	5	не застосовується	не застосовується
Заходи з охорони праці та підвищення техніки безпеки на вугледобувних підприємствах, а саме оснащення новітніми приладами контролю за параметрами шахтної атмосфери та засобами контролю параметрів дегазації	Субсидія для виробників, прямий трансферт	5	5	0,2	не застосовується	не застосовується
Поповнення обігових коштів або збільшення статутних фондів вугледобувних підприємств для погашення простроченої заборгованості із заробітної плати працівникам, що утворилася на 1 січня 2015 року	Субсидія для виробників, прямий трансферт	не застосовується	не застосовується	не застосовується	9	20
Державна підтримка будівництва шахти №10 «Нововолинська»	Субсидія для виробників, прямий трансферт	не застосовується	не застосовується	не застосовується	7	не застосовується
Загалом		1 627	1 913	791	91,6	54,3

Джерело: підготовлено авторами на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016).

4.2.5. Цільові субсидії малозабезпеченим домогосподарствам

Цільові субсидії для вразливих верств населення надаються від початку 1990-их. На додачу до малозабезпечених домогосподарств, які мають право на часткову компенсацію платежів за комунальні послуги відповідно до процедур, визначених Постановою Кабінету Міністрів України № 848 від 21 жовтня 1995 року, існує багато пільгових категорій споживачів, які можуть подати заявку для отримання досить суттєвої знижки (від 25% до 100%) на оплату комунальних послуг. Підстави для таких виплат представлені у великій кількості законодавчих актів. Ці пільги надаються, наприклад, громадянам, постраждалим від аварії на Чорнобильській АЕС, учасникам військових дій та інвалідам Другої світової війни, особам, які мають такі нагороди, як Герой СРСР, колишнім в'язням концентраційних таборів, особам, звільненим за віком зі Служби безпеки України, сім'ям з трьома і більше дітьми тощо (повний перелік див. у статті 102, п.3-4 Бюджетного Кодексу, Верховна Рада України, 2010а).

До нещодавнього часу всі ці споживачі мали право на знижки, незалежно від їх реального доходу. Порядок надання пільг для вищевказаних груп було змінено доповненням з прийняттям Закону № 76-VIII від 28 грудня 2014 року (Верховна Рада України, 2015а). З липня 2015 року середньомісячний дохід домогосподарства вже враховується для надання знижки на оренду квартири, оплату комунальних послуг та придбання палива для індивідуального опалення для більшості перелічених вище категорій споживачів у порядку, встановленому Постановою Кабінету Міністрів № 389 від 4 червня 2015 року. Тим не менше, досить багато категорій не зобов'язані подавати свою декларацію про доходи для отримання знижки на оплату комунальних послуг (104.ua, 2016). Як цільові субсидії для малозабезпечених домогосподарств, так і пільги певним категоріям споживачів надаються через субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам відповідно до процедур, визначених Постановою Кабінету Міністрів № 256 від 4 березня 2002 року (див. Додатки 8 та 9 для додаткової інформації).

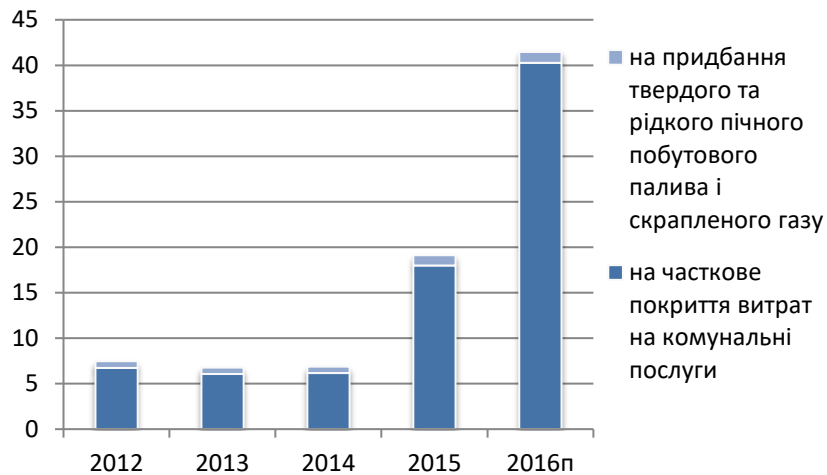
Враховуючи, що тарифи на комунальні послуги традиційно тримали на досить низькому рівні (значно нижче собівартості), а процедура подання заявки на цільову допомогу була досить складною, кількість субсидіантів була незначною (1,2 млн домогосподарств у 2014 (Войтко А., 2015)). Таким чином, загальне навантаження цільових субсидій на бюджет було нижчим, ніж, до прикладу, трансферти у вугільний сектор. Зокрема, український уряд надавав 6 – 6,7 млрд грн на часткову компенсацію витрат на комунальні послуги та 715-738 млн грн на закупівлю скрапленого газу, твердого та рідкого пічного палива щороку протягом 2012 – 2014 років (див. Рис. 12).

Оскільки тарифи на комунальні послуги від початку 2015 року значно зросли, обсяг коштів, наданих на цільові субсидії малозабезпеченим домогосподарствам та пільги певним категоріям споживачів зріс у декілька разів - до 19,1 млрд грн (Державна казначейська служба, 2011-2016). Уряд також спростив процедури надання субсидій, зокрема, кількість необхідних документів було скорочено та було скасовано декілька критеріїв надання допомоги. В результаті, кількість аплікантив на субсидії злетіла.

Протягом перших 11 місяців 2015 року близько 5,1 млн домогосподарств (з 15 млн) подали заявки на субсидії з оплати комунальних послуг, 4,6 млн з них було присуджено компенсації, що в чотири рази більше, ніж за цей самий період у 2014 році. Станом на листопад 2015 року, малозабезпеченим домогосподарствам, 66% з яких живе у містах, було надано 14,8 млрд грн. Крім того, 483,5 тис. домогосподарств (78% аплікантив) отримали субсидії у грошовій формі на часткову компенсацію витрат на закупівлю скрапленого газу, твердого та рідкого пічного палива; ці апліканти

проживають переважно у сільській місцевості (80%) (Войтко А., 2015). На цю програму з бюджету було виділено 1,1 млрд (Державна казначейська служба, 2011-2016). Інформацію щодо видатків на цільові субсидії наведено в Таблицях 12а та 12б.

Рис. 12. Цільові субсидії для малозабезпечених домогосподарств та пільги для певних категорій споживачів

Джерело: підготовлено авторами на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016).

Нещодавнє рішення уряду щодо збільшення ціни на газ для домогосподарств до ринкового рівня призвело до майже дворазового підвищення цін на централізоване опалення та гаряче водопостачання (залежно від регіону та типу палива, що використовуються при генерації). Оскільки очікується, що кількість домогосподарств, які потребуватимуть субсидії на оплату комунальних послуг зросте, програму соціальної підтримки було посилено, а обсяг коштів, передбачених у бюджеті на ці цілі збільшено з 36,2 до 40,3 млрд грн. Станом на червень 2016 р. на цю програму було виділено 21 млрд грн (Державна казначейська служба, 2011-2016).

Таблиця 12а. Цільові субсидії малозабезпеченим домогосподарствам, млн грн

Субсидія	Тип субсидії	2012	2013	2014	2015	2016 план
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), вивезення побутового сміття та рідких нечистот	Субсидія для споживачів, прямий трансферт	6 718	6 046	6 173	17 995	40 269
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу	Субсидія для споживачів, прямий трансферт	738	733	715	1 121	1 205
Загалом		7 456	6 779	6 888	19 116	41 474

Джерело: підготовлено авторами на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016).

Таблиця 126. Цільові субсидії малозабезпеченим домогосподарствам, млн дол. США

Субсидія	Тип субсидії	2012	2013	2014	2015	2016 план
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), вивезення побутового сміття та рідких нечистот	Субсидія для споживачів, прямий трансферт	841	756	519	825	1 624
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу	Субсидія для споживачів, прямий трансферт	92	92	60	51	49
Загалом		933	848	579	876,9	1 672,3

Джерело: підготовлено авторами на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016).

5. Державна підтримка заходів з енергоефективності

Державна підтримка заходів з енергоефективності до останнього часу була досить обмеженою. Хоча Державну цільову програму з енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії було схвалено ще у 2010 (Постанова Кабінету Міністрів № 243, 2010), вона не працювала ефективно у зв'язку з відсутністю дієвих механізмів для стимулювання проектів з енергоефективності та постійного недофінансування. У Таблицях 13а та 13б надано офіційні дані підтримки цієї програми.

Однак, багато законодавчих змін було схвалено з 2014 року. Зокрема, у 2015 було посилено Державну програму з енергоефективності. За цією програмою надаються пільгові кредити домогосподарствам, які бажають запровадити конкретні заходи, зазначені в ній. Програмою передбачається покриття 20% тіла кредиту (але не більше за 12 тис. грн) на підтримку заміни газових котлів на електричні або твердопаливні, 30% - індивідуальним господарствам на запровадження заходів з енергоефективності (але не більше 14 тис. грн) та 40% - ОСББ (але не більше 14 тис. грн на квартиру) (Постанова Кабінету Міністрів № 1056, 2011а). Більше того, останніми змінами до державної програми було запроваджено додаткові стимули для субсидіантів, які отримують субсидії зі сплати комунальних послуг. Ця категорія домогосподарств може отримати до 70% компенсації тіла кредиту (від 40% до 70% для ОСББ, залежно від кількості субсидіантів).

Згідно інформації Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України, у 2015 році було надано близько 80 тис. кредитів вартістю 1,3 млрд грн, з яких 302 млн грн компенсовано з бюджету (ДАЕЕ, 2015). Планується, що у 2016 році на цю програму буде надано 790 млн грн. Станом на червень, 2016, 38,7% цієї суми вже було використано (Державна казначейська служба, 2011-2016).

Таблиця 13а. Державна підтримка заходів з енергоефективності, млн грн

Субсидія	Тип субсидії	2012	2013	2014	2015	2016 план
Реалізація Державної цільової економічної програми енергоефективності на 2010 - 2016 роки	Субсидія для споживачів, прямий трансферт	57	0	2	302	790

Джерело: підготовлено авторами на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016).

Таблиця 13б. Державна підтримка заходів з енергоефективності, млн дол. США

Субсидія	Тип субсидії	2012	2013	2014	2015	2016 план
Реалізація Державної цільової економічної програми енергоефективності на 2010 - 2016 роки	Субсидія для споживачів, прямий трансферт	7	0	0,2	14	32

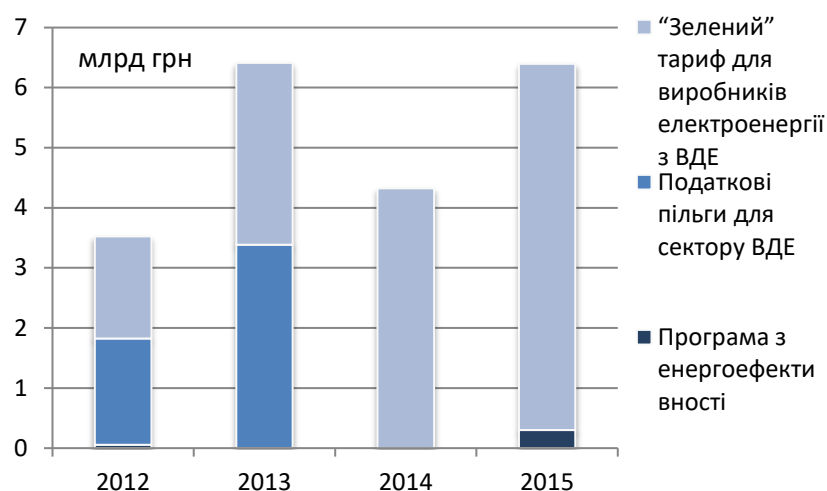
Джерело: підготовлено авторами на основі (Державна казначейська служба, 2011-2016).

6. Державна підтримка виробників електроенергії з відновлюваних джерел енергії

Стимулюючі тарифи («зелені» тарифи, згідно українського законодавства) для виробників електроенергії з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) застосовуються до малої гідроенергетики, сонячних, вітрових та електростанцій на біомасі/біогазі і є найбільшим рушієм для розвитку сектору. «Зелені» тарифи було запроваджено українським урядом у 2009 році. Це спричинило зростання виробництва електроенергії з ВДЕ з 51,8 млн кВт год у 2009, до більш як 1,8 млрд кВт год у 2015, хоча частка ВДЕ у загальному виробництві залишається незначною (близько 1%) (НКРЕКП, 2015б). Зі стрімким зростанням сектору ВДЕ, обсяг непрямих трансфертів зріс з 1,7 млрд грн у 2009, до 6 млрд грн у 2015 (див. Додаток 10).

Виробники електроенергії з ВДЕ також користувалися пільгою зі звільнення податку на прибуток. Ця податкова пільга вартувала українському уряду 752 млн грн та 2773 млн грн недоотриманих доходів у 2012 та 2013 роках, відповідно (Міністерство фінансів цитовано в Hölzler et.al. (2015)). Більше того, звільнення від сплати податку на прибуток також застосовувалося до виробників біопалива та доходів ТЕЦ та ТЕС на біопаливі. Однак, ці податкові пільги було скасовано з січня 2015 року. Єдиною досі чинною податковою пільгою у секторі ВДЕ є нульова ставка акцизу, що застосовується до 100% біоетанолу. Загальна вартість виявлених заходів державної підтримки у секторі ВДЕ сягнула 3,5 млрд грн у 2013 та 6 млрд грн у 2015 (див. Рис. 13 та таблиці 14а та 14б), що є мізерною величиною порівняно до підтримки традиційної енергетики, розглянутої у розділі 4.

Рис. 13. Державна підтримка виробників електроенергії з ВДЕ та впровадження заходів з енергоефективності

Джерело: підготовлено авторами на основі (НКРЕКП, 2015а), Міністерства фінансів (цитовано у Hölzler et.al. (2015), (Державна казначейська служба, 2011-2016).

Таблиця 14а. Державна підтримка виробників електроенергії з відновлюваних джерел, млн грн

Субсидія	Тип субсидії	2012	2013	2014	2015
«Зелений» тариф на виробництво електроенергії з ВДЕ	Субсидія для виробників, непрямий трансферт	1 700	3 029	4 322	6 095
Акцизний податок за ставкою 0 гривень за 1 літр 100% спирту із біоетанолу, який використовується для виробництва біопалива	Субсидія для виробників, податкова пільга	752	2 773	..	..
Звільнення від оподаткування прибутку, отриманого від основної діяльності підприємств галузі електроенергетики, які виробляють електричну енергію виключно з відновлюваних джерел енергії	Субсидія для виробників, податкова пільга	454	594	..	не застосовується
Звільнення від оподаткування прибутку виробників біопалива, отриманого від продажу біопалива	Субсидія для виробників, податкова пільга	15	18	..	не застосовується
Звільнення від оподаткування прибутку підприємств, які одночасно є виробниками електричної і теплової енергії з використанням біологічних видів палива та/або теплової енергії з використанням біологічних видів палива	Субсидія для виробників, податкова пільга	548	0,01	..	не застосовується
Загалом		3 470	6 414	4 322	6 095

Джерело: підготовлено автором на основі даних Міністерства фінансів України, цитовано в Hölzler et.al. , (2015), оцінка непрямих трансфертів виробникам електроенергії з ВДЕ ґрунтується на даних з (НКРЕКП, 2015а).

**Таблиця 146. Державна підтримка виробників електроенергії
з відновлюваних джерел, млн дол. США**

Субсидія	Тип субсидії	2012	2013	2014	2015
«Зелений» тариф на виробництво електроенергії з ВДЕ	Субсидія для виробників, непрямий трансферт	213	379	364	280
Акцизний податок за ставкою 0 гривень за 1 літр 100% спирту із біоетанолу, який використовується для виробництва біопалива	Субсидія для виробників, податкова пільга	94	347	..	..
Звільнення від оподаткування прибутку, отриманого від основної діяльності підприємств галузі електроенергетики, які виробляють електричну енергію виключно з відновлюваних джерел енергії	Субсидія для виробників, податкова пільга	57	74	..	не застосовується
Звільнення від оподаткування прибутку виробників біопалива, отриманого від продажу біопалива	Субсидія для виробників, податкова пільга	2	2	..	не застосовується
Звільнення від оподаткування прибутку підприємств, які одночасно є виробниками електричної і теплової енергії з використанням біологічних видів палива та/або теплової енергії з використанням біологічних видів палива	Субсидія для виробників, податкова пільга	69	0,001	..	не застосовується
Загалом		434	802	364	279,6

Джерело: підготовлено автором на основі даних Міністерства фінансів України, цитовано в (Hölzler et.al. , 2015), оцінка непрямих трансфертів виробникам електроенергії з ВДЕ ґрунтується на даних (НКРЕКП, 2015а).

7. Висновки та подальші кроки

Протягом багатьох років, плани щодо реформування енергетичних субсидій були включені до багатьох стратегічних документів та різноманітних державних програм, однак, український уряд намагався відтермінувати ці політично чутливі рішення до останнього моменту. Тарифи на електроенергію, газ та тепло для домогосподарств тримали замороженими протягом років, незважаючи на зростання цін на світовому ринку та, відповідно, виробничих витрат постачальників енергоресурсів та комунальних послуг. У зв'язку з цим уряд був змушений винайти безліч механізмів державної підтримки задля компенсації збитків постачальникам комунальних послуг. Це призвело до збільшення державних видатків в енергетичному секторі, зростанню державного боргу або, у секторі електроенергетики, перекладання витрат на промислових споживачів, що знизило їх конкурентоспроможність.

Детальна інвентаризація всіх енергетичних субсидій в Україні за підходом «знизу-вгору» («bottom-up») свідчить про те, що державна підтримка як виробництва, так і споживання викопних палив сягнула 202,8 млрд грн у 2014 р. Однак, комплекс заходів, здійснених українським урядом, дозволив скоротити енергетичні субсидії до 153,2 млрд грн у 2015 р. У 2016 р. загальна кількість

субсидій має знизитися ще більше у зв'язку зі скасуванням деяких заходів державної підтримки, але існуючі прогалини даних наразі не дозволяють отримати повну картину.

Надзвичайно складна економічна і політична ситуація протягом останніх 2-х років призвела до того, що зростаючий тягар енергетичних субсидій став непосильним для України і уряд був змушений вдатися до досить радикальної реформи енергетичних субсидій. Тарифи на комунальні послуги у 2014, 2015 та 2016 рр. було суттєво підвищено. Ціни на газ для домогосподарств сягнули ринкового рівня у 2016 році, що фактично призвело до скасування всіх прямих та непрямих субсидій. Скасування перехресного субсидування заплановане на 2017 р. Водночас, уряд посилив програму цільової підтримки для найбільш вразливих верств населення.

Враховуючи, що зростання тарифів на комунальні послуги досі є надзвичайно політично чутливим питанням, існують певні ризики відкату реформи. У більшості країн ці ризики, як правило, посилюються перед виборами. Таким чином, для довгострокового успіху реформи необхідно деполітизувати тарифоутворення, зробити це питання якомога більш технократичним. До прикладу, успішний досвід реформ в інших країнах включає запровадження автоматичного механізму ціноутворення. В Україні уряд може схвалити спеціальну формулу чи механізм, що дозволить автоматично переглядати тарифи на комунальні послуги, щоб відображати коливання цін на світовому енергетичному ринку незалежно від політичного порядку денного.

Іншим важливим питанням є застосування цільових субсидій у найбільш ефективний спосіб. Тягар підвищення тарифів для домогосподарств з низьким рівнем доходу може бути полегшений не лише за рахунок субсидій на комунальні послуги, а й за рахунок повного обліку та стимулювання заощадження енергоресурсів. У зв'язку з цим, необхідно прискорити встановлення будинкових лічильників та тепло, оскільки близько половини домогосподарств ще досі їх не мають і сплачують за нормативне споживання, яке, у деяких випадках, є значно вищим за обсяги споживання за лічильниками.

Хоча існуюча система цільових субсидій є необхідним заходом підтримки вразливих верств населення, вона також може стати стримуючим фактором для енергозбереження на рівні домогосподарств, враховуючи, що близько третини їх наразі отримують часткову компенсацію на сплату комунальних послуг у межах соціальних нормативів споживання. Це, в свою чергу, може зашкодити довгоочікуваній модернізації житлового сектору. Один зі шляхів вирішення цієї проблеми є переведення субсидій у грошову форму (для використання на визначені цілі), що стимулюватиме скорочення витрат на комунальні платежі і використання заощаджень на інші потреби, які можуть бути обмежені, наприклад, заходами з енергоефективності. Однак, питання монетизації субсидій потребує детального вивчення та планування, щоб врахувати ризик неплатежів належним чином та, водночас, розробити достатньо простий для адміністрування механізм.

Український уряд нещодавно доклав значних зусиль задля реформування субсидій на викопні палива, що дозволило скоротити дефіцит бюджету. Водночас, отримані заощадження частково спрямували на цільові субсидії для малозабезпечених груп та програму з енергоефективності у житловому секторі. Загалом, Україна має всі передумови для успішного реформування енергетичних субсидій, якщо уряд виконає свої зобов'язання щодо реформи енергетичного сектору, і якщо будуть передбачені певні запобіжники, щоб унеможливити відкат реформи. І хоча долати короткострокові наслідки підвищення тарифів завжди складно, у середній та довгостроковій перспективі реформа енергетичних субсидій принесе низку вигод, таких, як макроекономічна стабілізація, а також скорочення споживання енергії і, відповідно, залежності від імпорту енергоносіїв. Крім того, покращення якості навколишнього середовища і пов'язані з цим переваги для здоров'я населення також можуть бути значними.

Джерела літератури

- 104.ua (2016), *Нові зміни у розрахунку субсидій та пільг*, 104.ua
Доступно за посиланням: <https://104.ua/ua/news/id/informacija-dlja-pilgovikov-18319#sub18320>.
- Верховна Рада України (2015а), *Закон України №. 80-VIII від 28 грудня 2014 Про Державний бюджет України на 2015 (зі змінами)*, Верховна Рада України, Київ.
- Верховна Рада України (2015б), *Закон України №. 329-VIII від 9 квітня 2015 Про ринок природного газу*, Верховна Рада України, Київ.
- Верховна Рада України (2014) *Коаліційна угода депутатів "Європейська Україна"*, Верховна Рада України, Київ.
- Верховна Рада України (2010а), *Бюджетний кодекс України №. 2 456-VI від 8 липня 2010 (зі змінами)*, Верховна Рада України, Київ.
- Верховна Рада України (2010б), *Закон України №. 2467-VI від 8 липня 2010 про засади функціонування ринку природного газу (зі змінами)*, Верховна Рада України, Київ.
- Верховна Рада України (2010в), *Податковий кодекс України №. 2 755-VI від 2 грудня 2010 (зі змінами)*, Верховна Рада України.
- Верховна Рада України (2008), *Закон України №. 250-VI від 10 квітня 2008 Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі*, Верховна Рада України, Київ.
- Верховна Рада України (1997), *Закон №. 575/97-ВР від 16 жовтня 1997 Про електроенергетику (зі змінами)*, Верховна Рада України, Київ.
- Войтко А. (2015), «Витрати у цьому році на субсидії «обійшли» минулорічні на мільярди».
Доступно за посиланням: <http://statistic.jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/vitrati-u-comu-roc-na-subsidji-objshli-minulorchn-na-mljardi-45933>.
- ДАЕЕ (2015), *Виконання ключових цілей Держенергоефективності у 2015*, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, Київ.
- Державна казначейська служба (2016), *Звіти про виконання Державного бюджету 2011-2016*, Державна казначейська служба України, Київ. Доступно за посиланням: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.
- Державна служба статистики (2016а), *Енергетичний баланс України за 2014*, Державна служба статистики України, Київ. Доступно за посиланням: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
- Державна служба статистики (2016б), *Експрес-випуски Державної служби статистики України*, Державна служба статистики України, Київ. Доступно за посиланням: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
- Державна фіскальна служба (2015), *Довідник податкових пільг*, Державна фіскальна служба України, Київ.
- Кабінет Міністрів України (2016), *Розпорядження №. 418-р від 27 травня 2016 р. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (2015а), *Постанова №. 758 від 1 жовтня 2015 р. Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (2015б), *Постанова №. 271 від 12 травня 2015 р. Про проведення прозорої та конкурентної приватизації у 2015-2017 роках*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (2015в), *Постанова №. 13 від 23 січня 2015 р. Про збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (2013), *Постанова №. 1071 від 24 липня 2013 р. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (2012а), *Постанова №. 692-р від 1 серпня 2012 Про затвердження переліку квазіфіскальних операцій і органів влади (управління), відповідальних за проведення оцінки можливого впливу таких операцій на показники бюджету*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (2012б), *Постанова №. 517 від 11 червня 2012 Про затвердження Порядку та умов надання у 2012 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, послуги з централізованого водопостачання та водовідведення, що вироблялися, транспортувалися та постачалися населенню, яка виникла у зв'язку з невідповідністю фактичної вартості теплової енергії та послуг з централізованого водопостачання та водовідведення тарифам, що затверджувалися та/або погоджувалися органами державної влади чи місцевого самоврядування*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (2011а), *Постанова №. 1056 від 17 жовтня 2011 Про деякі питання використання коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження (зі змінами)*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (2011б), *Постанова №. 236 від 11 березня 2011 р. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реструктуризації вугільної та торфодобувної промисловості*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (2011в), *Постанова №. 153 від 11 серпня 2010 р. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (2010), *Постанова №. 243 від 1 березня 2010 Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2016 роки*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (2002), *Постанова №. 256 від 4 березня 2002 Про затвердження Порядку фінансування видатків місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних*

програм соціального захисту населення за рахунок субвенцій з державного бюджету, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (2001), *Постанова №. 1729 від 27 грудня 2001 Про забезпечення споживачів природним газом (зі змінами)*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (1998), *Постанова №. 1156 від 27 липня 1998 Про новий розмір витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива у разі надання житлової субсидії*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Кабінет Міністрів України (1995), *Постанова №. 848, жовтень 1995 Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива*, Кабінет Міністрів України, Київ.

Коваль, І. (2015), *Розпродаж шахт: умови будуть диктувати покупці*. Доступно за посиланням: <http://forbes.net.ua/ua/nation/1397002-rozprodazh-shaht-umovi-budut-diktuvati-pokupci>.

Міністерство екології та природних ресурсів України (2016), *Кадастр викидів парникових газів України, 1990-2014*, Міністерство екології та природних ресурсів України, Київ.

Міністерство екології та природних ресурсів України (2015), *Очікуваний національно-визначений внесок*, Міністерство екології та природних ресурсів України, Київ. Доступно за посиланням: http://www4.unfccc.int/submissions/INDC/Published%20Documents/Ukraine/1/150930_Ukraine_INDC.pdf.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (2016), *Чому і як зміняться ціни на газ і тепло з 1 травня 2016?*, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Київ. Доступно за посиланням: <https://issuu.com/mineco.gov.ua/docs/ministrypresentation11-2>.

Міністерство фінансів України (2015), *Кредити залучені під державні гарантії*, Міністерство фінансів України, Київ. Доступно за посиланням: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=74685.

Міністерство фінансів України (2012). *Наказ №. 333 від 12 березня 2012 Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету (зі змінами)*, Міністерство фінансів України, Київ.

Національний банк України (2015), *Офіційний курс гривні щодо іноземних валют*, Національний банк України, Київ. Доступно за посиланням: http://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls.

Нафтогаз (2016а), *Прейскуранти на газ*, Нафтогаз, Київ. Доступно за посиланням: <http://www.naftogas.com/www/3/nakweb.nsf/0/D71B09681A380951C2257F48004BF67B?OpenDocument>.

Нафтогаз (2016б), *У 2015 році Україна забезпечила 63% потреб в імпортованому газі поставками з Європи*. Нафтогаз, Київ. Доступно за посиланням:

<http://www.naftogas.com/www/3/nakweb.nsf/0/DDF058F6412F06C8C2257F4900584C01?OpenDocument>.

Нафтогаз (2016в), *Статистика цін імпортованого компаніїю газу за четвертий квартал 2015 року*, Нафтогаз, Київ. Доступно за посиланням:

<http://naftogas.com/www/3/nakweb.nsf/0/553F49E6579520EDC2257F5300371CCE?OpenDocument>.

Нафтогаз (2015а), *Річний звіт 2014*, Нафтогаз, Київ. Доступно за посиланням:

<http://www.naftogas.com/files/Zvity/Нафтогаз%20Annual%20Report%202014.pdf>.

Нафтогаз (2015б), *Компанія*, Нафтогаз, Київ. Доступно за посиланням:

<http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/3A25D65C2606A6C9C22570D800318869?OpenDocument>.

Нафтогаз (2015в), *Чому необхідно піднімати ціни на газ?*, Нафтогаз, Київ. Доступно за посиланням: <http://www.naftogas.com/files/Information/Tariffs.pdf>.

НІСД (2014), *Пріоритети та важелі модернізації вугільної галузі в Україні*, Національний інститут стратегічних досліджень, Київ. Доступно за посиланням:

http://www.niss.gov.ua/articles/1495/#_ftn1.

НКРЕ (2014), *Річний звіт за 2013*, Національна комісія регулювання електроенергетики України, Київ.

НКРЕ (2001), *Постанова №. 184 від 26 лютого 2001 Про затвердження Положення про порядок надання ліцензіатам з постачання електричної енергії за регульованим тарифом компенсації втрат від здійснення постачання електроенергії побутовим споживачам*, Національна комісія регулювання електроенергетики України, Київ.

НКРЕКП (2016а), *Річний звіт 2015*, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Київ.

НКРЕКП (2016б), *Тарифи на електроенергію*, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Київ. Доступно за посиланням: <http://www.nerc.gov.ua/?id=15011>.

НКРЕКП (2016в), *Тарифи на комунальні послуги з централізованого опалення для потреб населення*, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Київ. Доступно за посиланням: <http://www.nerc.gov.ua/?id=19309>.

НКРЕКП (2016г), *Тарифи на теплову енергію та гаряче водопостачання для юридичних осіб*, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Київ. Доступно за посиланням: <http://www.nerc.gov.ua/?id=19599>.

НКРЕКП (2016г), *Постанова №. 1309 від 22 липня 2016 Про встановлення на серпень 2016 року єдиних роздрібних тарифів на електричну енергію, що відпускається для кожного класу споживачів, крім населення, населених пунктів та зовнішнього освітлення, на території України*, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Київ.

НКРЕКП (2016д), *Постанова №. 528 від 31 березня 2016 Про затвердження Процедури встановлення тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування, постачання*, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Київ.

НКРЕКП (2015а), *Річний звіт за 2014*, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Київ.

НКРЕКП (2015б), *Звернення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, до обласних, районних, міських, селищних та сільських рад з питань встановлення цін/тарифів на природний газ, електричну енергію, комунальні послуги для суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення, ліцензування діяльності яких здійснюється Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг*, Київ. Доступно за посиланням: http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Zvernennya_rad.pdf.

НКРЕКП (2015в), *Постанова №. 584 від 3 березня 2015 Про затвердження граничного рівня ціни на природний газ для суб'єктів господарювання, які виробляють теплову енергію, у тому числі блочних (модульних) котелень, установлених на дахові та прибудованих (виходячи з обсягу природного газу, що використовується для виробництва та надання населенню послуг з опалення та гарячого водопостачання, за умови ведення такими суб'єктами окремого приладового та бухгалтерського обліку тепла і гарячої води)*, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Київ.

НКРЕКП (2015г), *Постанова №. 583 від 3 березня 2015 Про встановлення роздрібних цін на природний газ, що використовується для потреб населення*, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Київ.

НКРЕКП (2015 г), *Постанова №. 220 Про встановлення тарифів на електроенергію, що відпускається населенню*, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Київ.

НКРЕКП (2011), *Постанова №. 466 від 31 березня 2011 Про затвердження Порядку встановлення роздрібних цін на природний газ для населення (зі змінами)*, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Київ.

Огаренко, Ю. та А. Денисенко (2015), *Державні видатки на енергетичний сектор та перехресне субсидування в Україні 2009-2015 рр.*, Національний Екологічний Центр України, Київ.

Шлапак, М. (2015), *Українців нагрівають, рахуючи тепло на око*. Доступно за посиланням: http://gazeta.dt.ua/energy_market/ukrayinciv-nagrivayut-rahuyuchi-teplo-na-oko-.html.

Energy Charter Secretariat (2013), *In-Depth Review of Energy Efficiency Policy of Ukraine*, 2013, Energy Charter Secretariat, Brussels.

Hölzler, H. et al. (2015), *Harmonisation of Public Procurement System in Ukraine with EU Standards. Study on State Support for Undertakings in Ukraine*, Crown Agents. Available at: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=120933&schema=main>.

- IEA (2016), *Ukraine: Indicators for 2013*, International Energy Agency, Paris. Available at: <http://www.iea.org/statistics/statisticssearch/report/?country=Ukraine&product=indicators&year=2013>.
- IEA (2015a), *Eastern Europe, Caucasus and Central Asia: Energy Policies Beyond IEA Countries*, Organisation for Economic Co-operation and Development/International Energy Agency, Paris. Available at: https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/IDR_EasternEuropeCaucasus_2015.pdf.
- IEA (2015b), *Fossil-Fuel Subsidies – Methodology and Assumptions*, International Energy Agency, Paris. Available at: <http://www.worldenergyoutlook.org/resources/energysubsidies/methodology>.
- IEA (2015c), *World Energy Outlook 2015*, International Energy Agency, Paris. Available at: <http://www.worldenergyoutlook.org/weo2015/>.
- IEA (2012), *Ukraine 2012: Energy Policies Beyond OECD Countries*, Organisation for Economic Co-operation and Development/International Energy Agency, Paris. Available at: https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Ukraine2012_free.pdf.
- IER (2016), *Macroeconomic Forecast: Ukraine - Positive Signs Emerge*, Institute for Economic Research, Kyiv. Available at: http://www.ier.com.ua/en/publications/regular_products/forecast?pid=5310.
- OECD (2013), *Analysing Energy Subsidies in the Countries of Eastern Europe, Caucasus and Central Asia*, Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris. Available at: https://www.oecd.org/env/outreach/EHS%20report_20%20August%202013_ENG.pdf.
- World Bank (2016), *World Development Indicators*, World Bank, Washington DC. Available at: <http://data.worldbank.org/country/ukraine>.
- World Bank (2015), *Commodity Markets Monthly Data*, World Bank, Washington DC. Available at: <http://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets>.
- World Bank (2012), *Modernization of the District Heating Systems in Ukraine: Heat Metering and Consumption-Based Billing*, World Bank, Washington DC. Available at: <http://hdl.handle.net/10986/17147>.
- WTO (2015), *Ukraine: New and Full Notification Pursuant to Article XVI:1 of the GATT 1994 and Article 25 of the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures*, WTO Committee on Subsidies and Countervailing Measures, World Trade Organisation, Geneva.

**Додаток 1. Методологічні підходи, використані для оцінки
ключових енергетичних субсидій в Україні**

Назва субсидії	Метод оцінки
Збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України»	Значення субсидії взято з урядових джерел: постанови Кабінету Міністрів («Про збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України») № 139 від 22 лютого 2012, № 12 від 9 січня 2013, № 302 від 4 січня 2014, № 151 від 29 травня 2014, № 40 від 12 лютого 2014, № 13 від 23 січня 2015.
Вимога до вітчизняних газодобувних компаній продавати газ на потреби домогосподарств за регульованим тарифом	Розрахунки авторів: середні ціни на газ на ринку ЄС (World Bank, 2015) порівняно із закупівельними цінами (затвердженими НКРЕКП) на газ, добутий ПАТ «УкрГазВидобування» та ДАТ «Чорноморнафтогаз» та помножено на обсяг газу вітчизняного видобутку (Нафтогаз, 2015в).
Компенсація збитків постачальникам комунальних послуг	Значення субсидії взято з урядових джерел: (Державна казначейська служба, 2011-2016)
Державна підтримка вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної продукції	Значення субсидії взято з урядових джерел: (Державна казначейська служба, 2011-2016)
Державна підтримка реструктуризації вугільної та торф'яної промисловості	Значення субсидії взято з урядових джерел: (Державна казначейська служба, 2011-2016)
Цільові субсидії для малозабезпечених домогосподарств (часткова компенсація витрат на комунальні платежі)	Значення субсидії взято з урядових джерел: (Державна казначейська служба, 2011-2016)
Цільові субсидії для малозабезпечених домогосподарств (часткова компенсація витрат на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу)	Значення субсидії взято з урядових джерел: (Державна казначейська служба, 2011-2016)
Перехресне субсидування в секторі електроенергетики	Значення субсидії взято з офіційних джерел: (НКРЕ, 2014), (НКРЕКП, 2015б), (НКРЕКП, 2016а).
Стимулюючий («зелений») тариф для виробників електроенергії з ВДЕ	Розрахунки авторів: середньозважений «зелений» тариф порівняно до середнього тарифу для компаній-виробників електроенергії (теплових електростанцій) та помножено на обсяг електроенергії, вироблений з ВДЕ на основі даних звіту НКРЕКП (2015б).

Джерело: підготовлено авторами.

Додаток 2. Збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України»

Категорія субсидії	Передача ризиків Уряду	
Види діяльності, що стимулюються	Споживання природного газу	
Найменування субсидії	Збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України» через механізм випуску державних облігацій для покриття його дефіциту	
Адміністративний рівень	Національний рівень	
Законодавчий акт/орган	Постанови Кабінету Міністрів («Про збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України» № 139 від 22 лютого 2012, № 12 від 9 січня 2013, № 302 від 4 січня 2014, № 151 від 29 травня 2014, № 40 від 12 лютого 2014, № 13 від 23 січня 2015.	
Цілі державної політики	Для зменшення дефіциту НАК «Нафтогаз України», акумульованого внаслідок продажу газу населенню за регульованими цінами	
Кінцеві отримувачі субсидії	НАК «Нафтогаз України» отримує компенсацію за збитки, але кінцевим бенефіціаром є домогосподарства	
Період застосування	2009 - 2015	
Коротка довідка	НАК «Нафтогаз України» накопичив значний дефіцит внаслідок продажу природного газу домогосподарствам і підприємствам з теплопостачання, які обслуговують ці домогосподарства, за цінами нижче ціни імпортованого газу. Було розроблено складний багатоступеневий механізм з метою покриття цього дефіциту. Спершу, Кабінет Міністрів збільшує статутний капітал НАК «Нафтогаз України» шляхом випуску додаткових акцій при їх 100% збереженні у державній власності. Потім, Міністерство енергетики та вугільної промисловості організовує приватне розміщення цих акцій. Водночас, Міністерство фінансів випускає державні облігації і продає їх від імені держави в обмін на додаткові акції НАК «Нафтогаз України». Останній зобов'язаний використовувати отримані державні облігації відповідно до свого статуту, зокрема, використовувати кошти, отримані від продажу державних облігацій для розрахунків за імпортований природний газ. Оскільки уряд підвищив ціни на газ до домогосподарств до рівня ринку з початку травня 2016 року, більше не буде потреби у збільшенні статутного капіталу НАК «Нафтогаз України».	
Обсяг наданої субсидії	2012	6 млрд грн (750,8 млн дол. США)
	2013	8 млрд грн (1 млрд дол. США)
	2014	96,6 млрд грн (8,1 млрд дол. США)
	2015	29,7 млрд грн (1,4 млрд дол. США)
Джерело інформації	Постанови Кабінету Міністрів («Про збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України») № 139 від 22 лютого 2012, № 12 від 9 січня 2013, № 302 від 4 січня 2014, № 151 від 29 травня 2014, № 40 від 12 лютого 2014, № 13 від 23 січня 2015.	

Додаток 3. Вимога до вітчизняних газодобувних компаній продавати газ на потреби домогосподарств за регульованим тарифом

Категорія субсидії	Підтримка цін чи доходів → Підтримка цін на ринку та регулювання ринків → Регульовані ціни для домогосподарства на рівні нижче ринкових	
Види діяльності, що стимулюються	Споживання газу	
Найменування субсидії	Вимога до вітчизняних газодобувних компаній продавати газ на потреби домогосподарств за регульованим тарифом	
Адміністративний рівень	Національний рівень	
Законодавчий акт/орган	Стаття № 10 Закону № 2467-VI, 2010 (Верховна Рада України, 2010б)	
Цілі державної політики	Для забезпечення надійного газопостачання та встановлення низьких тарифів для населення	
Кінцеві отримувачі субсидії	Домогосподарства	
Період застосування	Принаймні з 2001 до 2016	
Коротка довідка	Відповідно до Закону № 2467-VI, 2010) «Про засади і функціонування ринку природного газу», державні підприємства (50% і більше акцій у державній власності) були повинні продавати весь газ вітчизняного виробництва на потреби домогосподарств за регульованими тарифами, встановленими НКРЕКП. Цей закон було замінено новим Законом № 329-VIII (Верховна Рада України, 2015б) «Про ринок природного газу» від жовтня 2015 року. Уряд підвищив закупівельні ціни на газ для вітчизняних виробників до ринкового рівня (на основі імпортного паритету) починаючи з травня 2016 р. Однак, вимога до Укргазвидобування продавати газ на потреби домогосподарств залишається в силі відповідно до Постанови Кабінету Міністрів № 758 від 1 жовтня 2015. Обсяг цієї непрямої субсидії для домогосподарств оцінено як альтернативну вартість для вітчизняних виробників (тобто, ціну продажу, яка могла би бути за повної лібералізації ринку). Розрахунки здійснено на основі середньорічної ціни газу на ринку ЄС, закупівельних цін на газ, видобутий Укргазвидобуванням та Чорноморнафтогазом (затверджені НКРЕКП) і обсягу вітчизняного виробництва газу.	
Обсяг наданої субсидії	2012	43,2 млрд грн (5,4 млрд дол. США)
	2013	44,5 млрд грн (5,6 млрд дол. США)
	2014	36,7 млрд грн (3 млрд дол. США)
	2015	53,9 млрд грн (2,5 млрд дол. США)
Джерело інформації	(World Bank, 2015), (Нафтогаз, 2015в) та постанови НКРЕКП, які встановлюють закупівельну ціну газу, видобутого Укргазвидобуванням та Чорноморнафтогазом.	

Додаток 4. Компенсація збитків постачальникам комунальних послуг

Категорія субсидії	Прямий чи непрямий трансферт коштів, або зобов'язання щодо такого переказу → Пряме фінансування → Державні цільові програми	
Види діяльності, що стимулюються	Споживання енергії та інших комунальних послуг	
Найменування субсидії	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості, що виникла у зв'язку із різницею між фактичною вартістю теплової енергії та послуг з централізованого водопостачання та водовідведення та регульованими тарифами, які було схвалено Урядом чи місцевою владою	
Адміністративний рівень	Національний та/або місцевий рівень	
Законодавчий акт/орган	Бюджетний Кодекс України (стаття 2, п. 48) та бюджетні закони, схвалені Верховною Радою України; Постанова Кабінету міністрів № 692-р від 1 серпня 2012; Постанови Кабінету Міністрів №517 від 11 червня 2012, № 375 від 20 березня 2013; №30 від 29 січня 2014, № 375 від 4 червня 2015	
Цілі державної політики	З метою збереження низьких тарифів на комунальні послуги для домогосподарств	
Кінцеві отримувачі субсидії	Компанії-постачальники комунальних послуг отримують компенсацію за збитки, але кінцевими бенефіціарами є домогосподарства.	
Період застосування	Дата запровадження неясна, скасовано у 2016	
Коротка довідка	Постачальники комунальних послуг отримували компенсацію різниці між фактичною вартістю централізованого опалення і водопостачання та очищення стічних вод з одного боку, і фактичними тарифами з іншого, через субвенції з національного бюджету місцевим органам влади. В Розпорядженні Кабінету Міністрів № 692-р від 1 серпня 2012 року надання послуг з тепло- і водопостачання населенню за цінами (тарифами) нижче економічно обґрунтованих витрат на виробництво розглядається як «квазіфіскальна операція». Кабінет Міністрів щороку затверджував порядок надання цієї субвенції. Відповідальність за управління цією програмою було покладено на Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. Оскільки уряд з початку травня 2016 року підвищив ціни на газ для домогосподарств до ринкового рівня, більше не буде потреби в цій мірі.	
Обсяг наданої субсидії	2012	14,4 млрд грн (1,8 млрд дол. США)
	2013	2,1 млрд грн (256,8 млн дол. США)
	2014	12,4 млрд грн (1 млрд дол. США)
	2015	4,7 млрд грн (214,9 млн дол. США)
Джерело інформації	Звіти Казначейства щодо виконання державного бюджету (Державна казначейська служба, 2011-2016); Постанова Кабінету Міністрів № 692-п від 1 серпня 2012 «Про затвердження переліку квазіфіскальних операцій і органів влади (управління), відповідальних за проведення оцінки можливого впливу таких операцій на показники бюджету»; Постанова Кабінету міністрів № 517, 2012 та подібні постанови Кабінету міністрів, схвалені у наступні роки (№ 375 від 20 березня 2013; №30 від 29 січня 2014, № 375 від 4 червня 2015).	

Додаток 5. Державна підтримка вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної продукції

Категорія субсидії	Прямий чи непрямий трансферт коштів, або зобов'язання щодо такого переказу → Пряме фінансування → Державні цільові програми	
Види діяльності, що стимулюються	Виробництво вугілля	
Найменування субсидії	Державна підтримка вугледобувних підприємств для часткового покриття витрат із собівартості готової товарної продукції	
Адміністративний рівень	Національний рівень	
Законодавчий акт/орган	Бюджетний Кодекс України (Закон № 2456-VI від 8 липня 2010, стаття 20, п. 7) та бюджетні закони, схвалені Верховною Радою України; Постанова Кабінету Міністрів № 153 від 23 лютого 2011	
Цілі державної політики	З метою надання підтримки неприбутковим державним вугледобувним шахтам	
Кінцеві отримувачі субсидії	Державні підприємства та економічні оператори, 100% акцій яких належить державі або підприємства, що діють в рамках концесії або договорів оренди, зареєстрованих Міністерством енергетики та вугільної промисловості	
Період застосування	Було запроваджено на початку 2000-тих, заплановано скасування до 2020	
Коротка довідка	Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів № 153, бюджетні кошти використовуються для фінансового оздоровлення вугледобувних підприємств за допомогою часткової компенсації витрат, які включаються до собівартості готової товарної вугільної продукції і можуть бути використані для виплати заробітної платні та витрат за спожиту електроенергію. Вугледобувні підприємства готують оцінки прогнозованих техніко-економічних показників своєї діяльності і надають їх на розгляд Міністерства енергетики та вугільної промисловості. Міністерство відповідає за надання бюджетних коштів на вугільні шахти, якщо прогнозовані ціни на вугілля не покривають оціночні витрати на виробництво. Міністерство також затверджує щомісячні показники ефективності вугільних шахт (включно з обсягом випуску вугілля) і визначає виробничі витрати і збитки для кожного вугледобувного підприємства, залежно від асортименту його продукції, а також показників якості та прогнозованих цін.	
Обсяг наданої субсидії	2012	10,2 млрд грн (1,3 млрд дол. США)
	2013	13,3 млрд грн (1,7 млрд дол. США)
	2014	8,7 млрд грн (732 млн дол. США)
	2015	1,2 млрд грн (56 млн дол. США)
	2016 план	250 млн грн (10 млн дол. США)
Джерело інформації	Звіти Казначейства щодо виконання державного бюджету (Державна казначейська служба, 2011-2016); Постанова Кабінету Міністрів № 153 від 23 лютого 2011 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткового покриття витрат вугледобувних підприємств, що включаються до собівартості готової товарної вугільної продукції».	

Додаток 6. Державна підтримка реструктуризації вугільної та торф'яної промисловості

Категорія субсидії	Прямий чи непрямий трансферт коштів, або зобов'язання щодо такого переказу → Пряме фінансування → Державні цільові програми	
Види діяльності, що стимулюються	Виведення з експлуатації вугільних шахт	
Найменування субсидії	Державна підтримка реструктуризації вугільної та торф'яної промисловості	
Адміністративний рівень	Національний рівень	
Законодавчий акт/орган	Бюджетний Кодекс України (Закон № 2456-VI від 8 липня 2010, стаття 20, п. 7) та бюджетні закони схвалені Верховною Радою України; Постанова Кабінету Міністрів № 236 від 11 березня 2011	
Цілі державної політики	З метою підвищення ефективності роботи вугільної галузі за рахунок заходів з підготовки до ліквідації вугледобувних, вуглепереробних і торфодобувних підприємств, заходів з ліквідації (юридичні, фізичні) таких підприємств і забезпечення утримання водовідливних споруд у безпечному стані.	
Кінцеві отримувачі субсидії	Державні вугле- і торфодобувні підприємства, які готують до ліквідації.	
Період застосування	Було запроваджено на початку 2000-тих, заплановано скасування до 2020	
Коротка довідка	Відповідно до процедури використання коштів державного бюджету з реструктуризації вугільної та торф'яної промисловості (Постанова Кабінету Міністрів № 236, 20116) , ці кошти можуть бути надані з метою підготовки вугледобувних підприємств до ліквідації (наприклад, підготовка передачі або списання запасів вугілля і обладнання, скорочення числа працівників, врегулювання заборгованості зі заробітної платні і соціальних виплат, розробка документації з ліквідації і проведення державної експертизи та ін.), ліквідації вугле- і торфодобувних та переробних підприємств (фізична ліквідація, заходи з охорони навколишнього середовища, заходи щодо забезпечення гідрологічної безпеки вугільних шахт та навколишніх територій та ін.), безпечної експлуатації дренажних споруд, врегулювання заборгованості за спожиту електроенергію в попередні роки тощо. Перелік робіт (послуг) і витрат, які можна включити до заходів з ліквідації вугледобувних та переробних підприємств та торфодобувних підприємств, схвалено Міністерством енергетики та вугільної промисловості, Міністерством економічного розвитку і торгівлі та Міністерством фінансів. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України є головним розпорядником бюджетних коштів і основним виконавцем національної програми з реструктуризації вугільної та торф'яної промисловості.	
Обсяг наданої субсидії	2012	1,1 млрд грн (135 млн дол. США)
	2013	1,2 млрд грн (147 млн дол. США)
	2014	355 млн грн (30 млн дол. США)
	2015	206 млн грн (9 млн дол. США)
	2016 план	306 млн грн (12 млн дол. США)
Джерело інформації	Звіти Казначейства щодо виконання державного бюджету (Державна казначейська служба, 2011-2016), (Постанова Кабінету Міністрів № 236, 20116).	

Додаток 7. Цільові субсидії для малозабезпечених домогосподарств

Категорія субсидії	Прямий чи непрямий трансферт коштів, або зобов'язання щодо такого переказу → Пряме фінансування → Державні цільові програми	
Види діяльності, що стимулюються	Споживання енергії та інших комунальних послуг	
Найменування субсидії	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), вивезення побутового сміття та рідких нечистот	
Адміністративний рівень	Національний рівень	
Законодавчий акт/орган	Бюджетний Кодекс України (Закон № 2456-VI від 8 липня 2010, стаття 2, п. 48 та стаття 102, п.3) та бюджетні закони схвалені Верховною Радою України; постанови Кабінету Міністрів № 256 від 4 березня 2002, № 848 від жовтня 1995 та № 1156 від липня 1998	
Цілі державної політики	Надання цільової підтримки малозабезпеченим домогосподарствам (головним чином, в містах) та пільги на оплату комунальних послуг для певних категорій споживачів	
Кінцеві отримувачі субсидії	Малозабезпечені домогосподарства та низка пільгових категорій споживачів перелічених у ст. 102 (п.3) Бюджетного кодексу України	
Період застосування	Принаймні з 1995 до сьогодні	
Коротка довідка	Домогосподарства з рівнем доходу нижче певного рівня мають право на отримання негрошової субсидії на часткову компенсацію витрат на комунальні платежі відповідно до процедур, визначених постановою Кабінету Міністрів № 848 від 21 жовтня 1995. Аналіз платоспроможності ґрунтується на формулі з урахуванням доходу домогосподарства і прожиткового мінімуму (Постанова Кабінету Міністрів № 1156, 1998). Окрім малозабезпечених домогосподарств, певні категорії споживачів, зазначені у статті 102, п. 3 Бюджетного кодексу можуть подати заявку на знижку від 25% до 100% на оплату оренди квартири, комунальних послуг та придбання палива для індивідуального опалення у порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів № 389 від 4 червня 2015 року. Фінансування видатків місцевих бюджетів, пов'язаних з реалізацією національних соціальних програм відбувається через субвенцію з національного бюджету для кожного конкретного року відповідно до постанови Кабінету Міністрів № 256 від 4 березня 2002 року. Рішення про надання субсидії для домогосподарств і моніторингу цільового використання коштів є обов'язком відділів соціального захисту місцевих органів влади. Персоніфікований облік субсидіантів і надання компенсацій постачальникам комунальних послуг (на основі їх щомісячних звітів про послуги, надані субсидіантам) також здійснюється на місцевому рівні.	
Обсяг наданої субсидії	2012	6,7 млрд грн (841 млн дол. США)
	2013	6 млрд грн (756 млн дол. США)
	2014	6,2 млрд грн (519 млн дол. США)
	2015	18 млрд грн (825 млн дол. США)
	2016 план	40,3 млрд грн (1,6 млрд дол. США)
Джерело інформації	Звіти Казначейства щодо виконання державного бюджету (Державна казначейська служба, 2011-2016), (Постанова Кабінету Міністрів № 256, 2002), (Постанова Кабінету Міністрів № 848, 1995), (Постанова Кабінету Міністрів № 1156, 1998).	

Додаток 8. Цільові субсидії для малозабезпечених домогосподарств

Категорія субсидії	Прямий чи непрямий трансферт коштів, або зобов'язання щодо такого переказу → Пряме фінансування → Державні цільові програми	
Види діяльності, що стимулюються	Споживання енергоресурсів	
Найменування субсидії	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу	
Адміністративний рівень	Національний рівень	
Законодавчий акт/орган	Бюджетний Кодекс України (Закон № 2456-VI від 8 липня 2010, стаття 2, п. 48 та стаття 102, п.3) та бюджетні закони схвалені Верховною Радою України; постанови Кабінету Міністрів № 256 від 4 березня 2002, № 848 від жовтня 1995 та № 1156 від липня 1998.	
Цілі державної політики	Надання цільової підтримки малозабезпеченим домогосподарствам (головним чином, в сільській місцевості) та пільги на оплату комунальних послуг для певних категорій споживачів	
Кінцеві отримувачі субсидії	Малозабезпечені домогосподарства та низка пільгових категорій споживачів перелічених у ст. 102 (п.4) Бюджетного кодексу України	
Період застосування	Принаймні з 1995 до сьогодні	
Коротка довідка	Субсидії та пільги для певних категорій споживачів на часткову компенсацію витрат на придбання твердого та рідкого пічного палива і скрапленого газу надаються домогосподарствам з низьким рівнем доходу, якщо їхні будинки не забезпечені електроенергією, теплом і газом для опалення. Процедура визначення домогосподарств, які можуть отримати субсидію та механізм розподілу субсидій є аналогічною тій, яка застосовується до цільової програми субсидій на оплату комунальних послуг, визначених постановами Кабінету Міністрів № 256 від 4 березня 2002 року, № 848 від жовтня 1995 року та № 1156 від липня 1998 року, однак субсидії на тверде та рідке пічне паливо і скраплений газ надаються у грошовій формі і на щорічній основі.	
Обсяг наданої субсидії	2012	737,6 млн грн (92 млн дол. США)
	2013	733 млн грн (92 млн дол. США)
	2014	714,7 млн грн (60 млн дол. США)
	2015	1,1 млрд грн (51 млн дол. США)
	2016 план	1,2 млрд грн (49 млн дол. США)
Джерело інформації	Звіти Казначейства щодо виконання державного бюджету (Державна казначейська служба, 2011-2016) , (Постанова Кабінету Міністрів № 256, 2002), (Постанова Кабінету Міністрів № 848, 1995), (Постанова Кабінету Міністрів № 1156, 1998).	

Додаток 9. Перехресне субсидування в секторі електроенергетики

Категорія субсидії	Підтримка цін чи доходів → Підтримка цін на ринку та регулювання ринків → Регульовані ціни для домогосподарств на рівні нижче ринкових	
Види діяльності, що стимулюються	Споживання електроенергії	
Найменування субсидії	Перехресне субсидування домогосподарств за рахунок промислових споживачів	
Адміністративний рівень	Національний рівень	
Законодавчий акт/орган	Постанови Національної комісії з регулювання електроенергетики № 184 від 26 лютого 2001, № 1487 від 16 лютого 2006, № 27 від 18 січня 2007, № 198 від 21 лютого 2008, № 996 від 26 липня 2007, № 387 від 2 квітня 2009, № 408 від 11 квітня 2013	
Цілі державної політики	Утримання цін на електроенергію для всіх домогосподарств на доступному рівні, незалежно від їх доходу	
Кінцеві отримувачі субсидії	Пільгові групи споживачів (до 10 різних груп)	
Період застосування	Принаймні з 2001, заплановано скасування до 2019	
Коротка довідка	Перехресне субсидування пільгових груп споживачів за рахунок промисловості відбувається за схемою так званих “дотаційних сертифікатів”. Для того щоб компенсувати втрати енергетичних компаній, які постачають електроенергію для пільгових категорій споживачів за регульованими тарифами (значно нижче собівартості виробництва), вартість “дотаційних сертифікатів” включено до структури оптової ринкової ціни на електроенергію. Частка «дотаційних сертифікатів» в оптовій ціні становила близько 30,5% (0,25 грн/кВт год) в 2014 р. Загалом, обсяг перехресного субсидування зріс з 18 млрд грн у 2009 році (НКРЕКП, 2015б) до 43,8 млрд грн у 2015 році (НКРЕКП, 2016а) незважаючи на факт, що певні професійні групи було скасовували кожного року. Наприклад, пільги для рудодобувних і хімічних компаній було скасовано з 2011 року (НКРЕ, 2014), для вугледобувних підприємств і економічних суб’єктів, що здійснюють інноваційні проекти, з 2015. На кінець 2015 року залишилося шість пільгових категорій споживачів (НКРЕКП, 2016а).	
Обсяг наданої субсидії	2012	34,5 млрд грн (4,3 млрд дол. США)
	2013	37,65 млрд грн (4,7 млрд дол. США)
	2014	40,82 млрд грн (3,4 млрд дол. США)
	2015	43,85 млрд грн (2 млрд дол. США)
Джерело інформації	Постанова Національної комісії з регулювання електроенергетики № 184 від 26 лютого 2001 «Про затвердження Положення про порядок надання ліцензіатам ... компенсації втрат від здійснення постачання електроенергії побутовим споживачам» та інші подібні постанови для інших преференційних груп (№ 1487 від 16 лютого 2006, № 27 від 18 січня 2007, № 198 від 21 лютого 2008, № 996 від 26 липня 2007, № 387 від 2 квітня 2009, № 408 від 11 квітня 2013); Постанова НКРЕКП № 971 від 31 березня 2015 «Про результати діяльності НКРЕКП у 2014 році»; Постанова НКРЕ № 348 від 27 березня 2014 «Про затвердження результатів діяльності НКРЕ в 2013».	

Додаток 10. Стимулюючий тариф для виробників електроенергії з ВДЕ

Категорія субсидії	Підтримка цін чи доходів → Підтримка цін на ринку та регулювання ринків → Регульовані ціни для домогосподарств на рівні нижче ринкових	
Види діяльності, що стимулюються	Виробництво електроенергії з ВДЕ	
Найменування субсидії	Стимулюючий («зелений») тариф для виробників електроенергії з ВДЕ	
Адміністративний рівень	Національний рівень	
Законодавчий акт/орган	Стаття 17.1 Закону № 575/97-ВР «Про електроенергетику» (1997)	
Цілі державної політики	Щоб стимулювати розвиток сектору ВДЕ	
Кінцеві отримувачі субсидії	Виробники електроенергії з ВДЕ	
Період застосування	Починаючи з 2009	
Коротка довідка	Стимулюючі тарифи для виробників електроенергії з відновлюваних джерел енергії було запроваджено в Україні в 2009 р. Згідно Закону № 575/97-ВР (1997), так званий «зелений» тариф для виробників відновлюваних джерел енергії встановлюється на основі роздрібного тарифу для споживачів другого класу напруги станом на січень 2009 року, помноженого на «зелений» коефіцієнт, затверджений для кожного типу відновлюваних джерел енергії (стаття 17.1). Той самий закон передбачає, що «зелені» тарифи мають переглядатися НКРЕКП щомісяця з урахуванням офіційного курсу грн/євро, який визначається Національним банком України. Автори оцінюють значення наведеного непрямого трансферту виробникам електроенергії з відновлюваних джерел на основі середньозваженого «зеленого» тарифу, середнього тарифу для компаній-виробників електроенергії (теплових електростанцій) та кількості електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії на основі даних, представлених у звіті НКРЕКП (2015б).	
Обсяг наданої субсидії	2012	1,7 млрд грн (213 млн дол. США)
	2013	3 млрд грн (379 млн дол. США)
	2014	4,3 млрд грн (364 млн дол. США)
	2015	6,1 млрд грн (280 млн дол. США)
Джерело інформації	Щорічні звіти НКРЕКП (2015а).	

Інвентаризація енергетичних субсидій в країнах Східного партнерства ЄС: Україна

Дослідження з енергетичних субсидій в Україні є частиною регіонального дослідження, що охоплює країни Східного партнерства. Окрім України, дослідження також включає Азербайджан, Білорусь, Вірменію, Грузію та Молдову. В дослідженні було використано методологію Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка використовується для виявлення та оцінки державної підтримки споживання та виробництва викопних палив у 35-ти країнах-членах ОЕСР та низці країн «Великої двадцятки», що розвиваються (Бразилія, Китай, Індія, Індонезія, Російська Федерація та Південна Африка).

Аналіз, наведений у цьому дослідженні, охоплює субсидії для споживачів та виробників вугілля, нафти та нафтопродуктів, природного газу, а також електроенергії та тепла, вироблених на основі викопних палив. У ньому також наведено короткий огляд субсидій на підтримку енергоефективних заходів та відновлюваних джерел енергії. Аналіз ґрунтується на широкому переліку джерел у публічному доступі. У дослідженні підсумовано контекст, поточний стан справ та механізми складних енергетичних субсидій в Україні.

За більш детальною інформацією

www.green-economies-eap.org

Пані Неллі Петкова (OECD): Nelly.PETKOVA@oecd.org

Фото

©Shutterstock.com/ Vera Petrunina